

57

ΛΙΛΑ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ-ΣΩΤΗΡΙΟΥ - ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΒΟΥΡΟΥΤΖΙΔΗΣ

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΦΙΛΙΠΠΟΣ» ΠΡΩΗΝ ΟΡΦΕΥΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ ΤΟ 1913-1916

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τά Σέρρας ἦταν σημαντικό βιοτεχνικό καί ἐμπορικό κέντρο στά χρόνια τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, μέ ὀργανωμένες συντεχνίες. Μετά τήν κατάκτηση τῆς πόλης ἀπό τούς Τούρκους στίς 19 Σεπτεμβρίου τοῦ 1383¹, τό ἐργατικό καί βιοτεχνικό σύστημα πάνω στό ὅποιο στηριζόταν ἡ οἰκονομική ζωή τῆς πόλης καί τῆς περιοχῆς τῆς, μετά ἀπό μιά βραχυχρόνια ἀποδιοργάνωση, ἀνασυντάχθηκε προσαρμόζοντας τίς ὀργανωτικές του δομές στά δεδομένα τοῦ νέου πολιτικοῦ περιβάλλοντος βελτιώνοντας τίς παραγωγικές του δυνατότητες².

Οἱ βιοτεχνικές καί ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις τῶν Σερρῶν, πού ἀπό τόν 15ο αἰώνα παίζουν καθοριστικό ρόλο στήν οἰκονομική καί κοινωνική ζωή τῆς πόλης³, τό Δεκέμβριο τοῦ 1909 μέ πρωτοβουλία τοῦ Μητροπολίτη

---

1. Georg Ostrogorsky, Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, τ. Γ', Ἀθήνα 1981, σσ. 247 καί 340, σημ. 205. Andre Guillou, *Les archives de Saint Jean prodrome sur le mont Menecee*, Paris 1995, σ.155.

2. Ἀπό ἀπογραφή τοῦ 1464-στό subasilik τῶν Σερρῶν, πού περιλάμβανε τό ἀστικό κέντρο καί 105 χωριά γύρω ἀπό αὐτό, γίνονται γνωστά ἐπαγγέλματα τῶν κατοίκων τῆς πόλης. Ἔτσι γνωρίζουμε πώς τό 1464 στήν πόλη τῶν Σερρῶν, σέ συντεχνιακή ὀργάνωση καί στά πρότυπα τῶν βυζαντινῶν ρουφετίων, ὑπῆρχαν βυρσοδέψες, ἀργυραμοιβοί (σαράφηδες), σιδηρουργοί, ράφτες, ὑφαντές, σελοποιοί, κατασκευαστές παπουτσιῶν, κηπουροί, κεραμοποιοί, μυλωνάδες, ὄδηγοί καρabanιών, κατασκευαστές ἀρβυλῶν, κατασκευαστές ἀψίδων καί, ἀσφαλῶς, θά ὑπῆρχαν φουρνάρηδες, μπακάληδες καί ἄλλα ἐπαγγέλματα πού βοηθοῦσαν στήν ὁμαλή οἰκονομική λειτουργία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου τῆς περιοχῆς πού διοικοῦσε ὁ subasis τῶν Σερρῶν Togan Qurtgi.

3. Πέτρου Παπαγεωργίου, Αἱ Σέρραι καί τά προάστεια, τά περὶ τά Σέρρας καί ἡ μονή Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρῶν, Σέρρες 1988, σ. 56, "...ἐψήφισαν δώδεκα ἀνθρώπους δίκαιους...ἀπό πᾶσα ρουφέτι...". Περισσότερα στοιχεῖα γιά τή δράση τῶν Συντεχνιῶν στήν πόλη τῶν Σερρῶν: Χαράλαμπου Βουρουτζίδη, *Συντεχνίες καί ἐπαγγέλματα τῶν Σερρῶν ἀπό τά τέλη τοῦ 15ου αἰώνα ἕως καί τίς ἀρχές τοῦ 20οῦ*. Ἐκδοση Περιοδικοῦ ΓΙΑΤΙ, Σέρρες 1995.

Ἐπίστολου Χριστοδοϋλου συγκροτοϋν τό Σερραϊκό Σύνδεσμο Συντεχνιῶν,⁴ γιά νά προωθήσουν ὀργανωμένα, μέ πρόφαση τήν ὑποστήριξη ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τους, τίς ἐθνικές ἐπιδιώξεις τῶν μελῶν τους.

Ἡ πρώτη πολιτική παρουσία τοῦ Σερραϊκοῦ Συνδέσμου Συντεχνιῶν γίνεται τό Φεβρουάριο τοῦ 1913, ὅταν συνεργάζεται μέ τοὺς πολιτιστικούς καί κοινωνικούς Συλλόγους τῶν Σερρῶν, πρὸς τήν κατεύθυνση τῆς προβολῆς τῶν ἐθνικῶν δικαίων καί τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιάθεσης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλης, ἐξουσιοδοτώντας, μέ ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνέλευσῆς τους, τό Μακεδόνα πολιτικό Χαρίσιο Βαμβακᾶ νά ὑποστηρίξει στοὺς ἰσχυροὺς τῆς Εὐρώπης τά «...ἀμετάτρεπτα ἐθνικά ἰδεώδη τοῦ λαοῦ τῆς πόλης τῶν Σερρῶν»⁵.

Αὐτός ὁ λαός, ἔχοντας μνημεις ζωντανές ἀπὸ τήν ἐποχὴ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἄγωνα, γνώριζε πὼς ἦταν πολὺ εὐκόλο στοὺς ἰσχυροὺς τῆς Εὐρώπης, προκειμένου νά πετύχουν τίς πολιτικές τους ἐπιδιώξεις, νά ἀγνοήσουν τὴ θέλησή του. Ἔτσι, μέ διάφορες ἐπιτροπές, ὀργάνωνε τίς δυνάμεις του προσπαθώντας νά συγκροτήσει ἕναν στιβαρὸ ἐκφραστή τῶν Ἐθνικῶν καί πολιτικῶν ἐπιδιώξεών του, προκειμένου νά μὴν ἀλλάξει ἢ γεωγραφικὴ διαίρεση τῆς νότιας περιοχῆς τῶν Βαλκανίων, μετὰ τοὺς νικηφόρους πολέμους τοῦ 1913.

Οἱ Σερραῖοι μέ αἰσθήματα χαρμολύπης γιόρτασαν τήν πολυπόθητη ἔνταξή τους στὸν κορμὸ τῆς μητέρας πατρίδας, ἀφοῦ οἱ πανηγυρισμοὶ γιά τήν ἐπίτευξη τοῦ προαιώνιου πόθου γίνονταν μέσα στοὺς καπνοὺς πού ἀκόμη ἔβγαζαν τά ἀποκαΐδια τῆς ἀγαπημένης τους πόλης, μετὰ τὸν ἐμπρησμό της ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους στίς 28 Ἰουνίου τοῦ 1913⁶.

4. Ἐφημ., ΑΣΤΗΡ, Ἰανουάριος 1910, ἀρ. φύλ. 18.

5. Στίς 18 Φεβρουαρίου τοῦ 1913 οἱ πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν καί τῶν Ἀδελφοτήτων καθὼς καί τά Κοινοτικά Σωματεῖα τῶν Σερρῶν ἐξουσιοδότησαν τὸν Μακεδόνα πολιτικό Χαρίσιο Βαμβακᾶ, μέ ἀπόφαση Γενικῆς Συνελεύσεώς τους πού πραγματοποιήθηκε στήν αἴθουσα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σερρῶν, νά ὑποστηρίξει τά ἀμετάτρεπτα ἐθνικά ἰδεώδη τοῦ λαοῦ τῶν Σερρῶν στίς κυβερνήσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, προκειμένου ἢ «...ἐλληνικότατη περιφέρεια τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας...» νά ὑπολογίζεται ὡς Ἑλληνική. Καλλιόπη Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, «Οἱ Σέρρες στὰ σκληρὰ χρόνια 1912-1913 καί ὁ Χαρίσιος Βαμβακᾶς», Σερραϊκά Χρονικά, τ. 12ος, Ἀθήνα 1989, σ.104.

6. «*Αἱ οὐρανομήκεις φλόγες, ἔγραφε ὁ Μητροπολίτης Σερρῶν Ἀπίστολος Χριστοδοϋλου, μεγαλοπρεπῶς ἀνήγγελλον οὐ μόνον εἰς τοὺς Σερραῖους ἀλλὰ καί εἰς τοὺς περιοίκους, ὅτι τελεῖται τό ἐθνικόν των Πάσχα ... καταργουμένης διὰ παντός τῆς δουλείας*».

ΤΟ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΥΡΠΟΛΗΣΗ

‘Η πόλη τῶν Σερρῶν, μετὰ τὴν πυρπόλησὶ τῆς, παρουσίαζε μιά θλιβερὴ εἰκόνα⁷. Ἀπὸ τὸν ἐμπρησμό κήκαν 1000 καταστήματα, 4.050 κατοικίες σὲ σύνολο 6.000, δεκαοκτῶ ἐκκλησίες⁸ καθὼς καὶ ἡ ἑβραϊκὴ συνοικία μετὴν περιφνημὴ συναγωγὴ τῆς καὶ Cabol⁹. Καταστράφηκαν ἀπὸ τὴ φωτιὰ οἰκογενειακὰ κειμήλια καὶ ἔγγραφα¹⁰, κήκαν οἱ κώδικες τῶν ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὰ ἀρχεῖα τῶν σχολείων, ἀποτεφρώθηκε, μετὰ μίαν λέξην, σχεδὸν ὅλο τὸ varos¹¹ καὶ ἔμειναν ἄστεγοι 15.000 Σερραῖοι ἀπὸ τοὺς 30.000 κατοίκους πού εἶχε ἡ πόλη.

7. Τὴν πρὸ ἄθλια εἰκόνα τῆς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ὁ Βούλγαρος τσάρος Ἰωάννης ὁ Α΄ (ὁ ἐπονομαζόμενος ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς Σκυλογιάννης) τὴν κατὰστρεψε ὀλοσχερῶς τὸ 1206. Γεώργιος Ἀκροπολίτης, Χρονικὴ Συγγραφή, Ἀθήνα 2003, σ. 132 «..ἐπεὶ δ’ αἱ Σέρραι πάλαι μὲν ὑπῆρχε πόλις μεγίστη, ὁ δὲ Βούλγαρος Ἰωάννης μετὰ τῶν λοιπῶν Μακεδονικῶν πόλεων καὶ ταύτην πολιορκήσας κατήρκειν, ὡς κώμη τότε ἐτύχχανε...», Γοδεφρείδου Βιλλαρδουίνου, Ἡ κατάκτηση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἀθήνα 1985, σ. 175 καὶ Εὐάγγελος Στράτης, Ἱστορία τῆς πόλεως Σερρῶν, Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Σερρῶν, Σέρρες 2000, σ. 43.

8. Μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν ἦταν καὶ ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς τῶν Ἀγίων Θεοδώρων, κτίσμα παλαιότερο τοῦ 11ου αἰῶνα. Πέτρου Πέννα, Ἱστορία τῶν Σερρῶν, Ἀθήνα 1966, σσ. 482-483.

9. Χαράλαμπος Βουρουτζίδης, «Χρονικὸ τῆς Ἑβραϊκῆς Κοινότητος τῶν Σερρῶν», Περιοδικὸ Χρονικὰ, τ. 170, σσ. 11-22, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2000. Ἡ «καὶ Cabol» χωροῦσε ἕως καὶ 2000 ἄτομα, ἐνῶ ἡ ἐξέδρα πού ἱερουργοῦσαν οἱ ραββίνοι, ἡ Teba, βρισκόταν στὸ κέντρο τῆς συναγωγῆς, εἶχε σχῆμα κυκλικὸ καὶ ὕψος τριῶν περίπου μέτρων.

10. Ὁ Ε. Στράτης θρηγώνοντας τὴν ἀπώλεια «ἐκ τῶν φλογῶν τῆς τρισβαρβάρου καὶ ἀνοικτίρμονος πυρπολήσεως τῶν Σερρῶν» τῶν χειρογράφων του καὶ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων πού ἀφοροῦσαν τὸν Ἑμμανουήλ Παπαῖ γράφει: «... ὁ καπνὸς δὲ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν χειρογράφων μου πλουσίως τραφέντων ἐξ ἐπισήμων ἀνεκδότων ἐγγράφων τοῦ ἀεμνήστου, ἀποφράσων τὰς ἀκτίνας τῆς τριλαμποῦς ἐκείνης μορφῆς, μόλις ἐπιτρέπει...» Εὐάγγελος Στράτης, Ὁ Σερραῖος Ἀρχιστράτηγος τῶν Μακεδονικῶν δυνάμεων κατὰ τὸν Ἰερὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 Ἑμμανουήλ Παπαῖ, Σέρρες 1914, σ. 6.

11. Varos = Βαρόσι: Λέξη πού προέρχεται ἀπὸ τὰ Οὐγγρικά καὶ σημαίνει τὸ ἀτειχιστὸ τμήμα μιᾶς πόλης, στὸ ὁποῖο πάντως δὲν ἔμεναν μουσουλμάνοι. Βασίλη Δημητριάδη, Ἡ Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία κατὰ τὸν Ἑβλιγὰ Τσελεμπί, Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 376. Ὁ Ν. Πέτροβιτς, Σερραϊκὰ Χρονικὰ, τ. 2ος, Ἀθήνα 1957, σ. 137, ὑποστηρίζει πὼς ἡ λέξη Varos σημαίνει κεντρικὴ πόλη.

Τήν άμεση ανάγκη στέγης έλλυσαν οί Σερραίοι έβραϊκήσ καταγωγής¹², μέ τή φιλοξενία τους στή δεύτερη έβραϊκή συνοικία¹³ πού ήταν έξω από τήν πυρκαυστη ζώνη, ένώ οί όρθόδοξοι Έλληνες μέ τήν ένοικίαση «*άντί ύπέρογκων τιμών*»¹⁴ σαθρών και άνθυγεινών σπιτιών¹⁵ από τούς συμπολίτες τους Τούρκους, οί συνοικίες τών όποίων δέν καταστράφηκαν από τόν έμπρησμό.

Οί έμποροι τών Σερρών, εκτός από τό κοινό μέ όλους τούς όμόδοξους πρόβλημα στέγασης τών οικογενειών τους, έπιπρόσθετα άντιμετώπιζαν τό πρόβλημα τής έπαγγελματικής στέγης καθώς και τίς δυσκολίες στήν προμήθεια και διάθεση τών έμπορευμάτων τους, άφοϋ οί Βούλγαροι, μέ τό πρόσχημα τών αναγκαστικών επιτάξεων,¹⁶ άρπαξαν τά άποικιακά έμπορεύματά τους. Και τό μέν πρόβλημα τής επαγγελματικής στέγης οί Σερραίοι άντιμετώπισαν μέ τήν οικόδομηση ξύλινων παραπηγμάτων στους ίδιους χώρους,¹⁷ όπου πριν από τή φωτιά ύπήρχαν τά καταστήματά των, τό πρόβλημα όμως τής προμήθειας έμπορευμάτων παρουσίαζε εξαιρετικές δυσκολίες, άφοϋ οί πιστωτές τους άπαιτούσαν τήν άμεση έξόφληση παλαιών όφειλών, προκειμένου νά τούς δώσουν νέο έμπόρευμα. Οί δυσκολίες αυτές, καθώς και τό κλίμα φυλετικής καχυποψίας¹⁸ πού ύπήρχε στήν πόλη τών Σερρών μετά τήν καταστροφή του 1913, έπιβράδυναν τήν όμαλή

12. X. Βουρουτζίδη, Χρονικό τής Έβραϊκής Κοινότητας τών Σερρών, ό.π., σσ, 11-22.

13. Ό.π., σσ. 11-22.

14. Δές τήν εκθεση του «Πολιτικού Συλλόγου Σερρών Φίλιππος» και τών συντεχνιών τής πόλης προς τόν Έλ. Βενιζέλο στό παράρτημα, έγγραφο πρώτο.

15. Στά μέσα του 17ου αιώνα επισκέφθηκε τήν πόλη τών Σερρών ό Τούρκος περιηγητής Mustafa Ben Adbuilach. Στήν περιγραφή του χριστιανικού τομέα τής πόλης τών Σερρών γράφει για τή μεγαλοπρέπεια πού είχαν, σέ άντιδιαστολή μέ τά χαμόσπιτα τών Τούρκων, οί κεραμοσκεπείς κατοικίες τών Σερραίων: «*Επειδή όμως είναι οί άπιστοι μεγαλέμποροι, έχουν τελείας τάς άπαισίας οικίας των*». Νικηφόρου Μοσχόπουλου, «*Η Έλλάς κατά τόν Έβλιά Τσελεμπί*», [Ανάτυπο από τόν ΙΕ' τόμο τής έπετηρίδας τής Έταιρείας Βυζαντινών Σπουδών], Άθήνα 1939, σ. 160.

16. «*Αλλά και πρό τής αποτεφρώσεως τής ήμετέρας πόλεως αι ένταϋθα ένγκατεστημένοι τότε Βουλγαρικά και στρατιωτικά άρχαί έλεηλάτησαν και διήρπασαν τό πλείστον μέρος τών έμπορευμάτων ήμών διά τής εύσχήμου μεθόδου τών αναγκαστικών επιτάξεων...*» Παράρτημα, Τέταρτο έγγραφο.

17. «*... και έχομεν σήμεραν εις τά προχείρως επί τών έρειπίων άνεγερθέντα μικρά ξύλινα έμπορικά παραπήγματα μάς...*» Ό.π.

18. Στήν διάσκεψη τών έμπλεκόμενων στον Βαλκανικό πόλεμο του 1912 στό Βουκουρέστι, κυριαρχούσε τό μεγάλο για τήν Έλλάδα ζήτημα τής παραχωρήσεως του λιμανιού τής Καβάλας. Η γνώμη τών Άγγλων πώς «*...ζητήματα <ώς*

λειτουργία τοῦ ἐμπορίου στήν πόλη, μέ ἄμεσο ἀποτέλεσμα τήν ἀργή καί κάτω ἀπό δυσμενέστερες συνθήκες ὀργάνωση τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν Σερραίων.

Τή δυσάρεστη αὐτή πραγματικότητα, δηλαδή τό νά χάσουν τή στέγη τους χιλιάδες ἄνθρωποι σέ μικρό χρονικό διάστημα, οἱ Σερραῖοι τήν εἶχαν βιώσει ἕνα χρόνο νωρίτερα, ὅταν τά Βουλγαρικά στρατεύματα¹⁹ προχωρώντας πρός τήν πόλη τους τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1912, ἔδιωχναν ἀπό τίς ἐστίες τους τούς Τούρκους χωρικούς τῆς ὑπαίθρου χώρας, πού πανικόβλητοι ζητοῦσαν καταφύγιο στά Σέρρας²⁰. Αὐτές τίς ἡμέρες, ἡ Ἑλληνορθόδοξη κοινότητα τῶν Σερραίων, σέ μιά ἀκόμη ἔκφραση μεγαλοψυχίας, περιποιήθηκε τούς ἀστέγους²¹ καί, μάλιστα, ὅταν μέ τήν εἴσοδο στήν πόλη τῶν Σερρῶν οἱ Βούλγαροι ἄρχισαν τίς σφαγές τῶν μουσουλμάνων,²² μέ πρωτοβουλία καί παρέμβαση τοῦ Μητροπολίτη Σερρῶν Ἀπόστολου Χριστοδούλου τούς ἔσωσαν²³.

Οἱ Τούρκοι ἀναγνώρισαν τή φιλανθρωπία τῶν Σερραίων καί ἔστειλαν

αὐτό> δέν δύναται νά λύωνται μόνον βάσει καθαρῶς ἐθνολογικῶν κριτηρίων» εἶχε δημιουργήσει μεγάλη δυσἀρέσκεια καί ἀνησυχία στούς Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας καί φόβο γιά πιθανή παραχώρηση τῆς πόλης αὐτῆς στούς Βουλγάρους καί, ὡς ἐκ τούτου, ἡ διπλωματική διαμάχη μεταφέρθηκε καί ἀυξήθηκε στίς λαϊκές συνειδήσεις μεγαλώνοντας καί τή φυλετική καχυποψία, ἰδίως μετά τήν ὑπογραφή στίς 28 Ἰουλίου τοῦ 1913 τῆς συνθήκης πού παραχωροῦσε, ὕστερα ἀπό παρέμβαση τοῦ Κάιζερ Γουλιέλμου τοῦ Β' τήν Καβάλα στούς Ἕλληνες. Σπύρου Μαρκεζίνη, Πολιτική Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1967, τ. 3, σσ. 233-255.

19. Στίς 4 Ὀκτωβρίου τοῦ 1912 ἡ Ἑλλάδα, ἡ Σερβία καί ἡ Βουλγαρία κήρυξαν τόν πόλεμο ἐναντίον τῆς Τουρκίας.

20. «*Ἡ τῶν Τούρκων ἀρχική φαιδρότης καί ἡ χαρά μετεστράφη εἰς φόβον ὅταν εἶδον πολλούς Τούρκους χωρικούς καταφεύγοντας εἰς Σέρρας*». Πέτρου Πέννα, «Τό ἡμερολόγιον τοῦ Μητροπολίτου Σερρῶν Χριστοδούλου», Σερραϊκά Χρονικά, τ. 9, Ἀθήνα 1983, σ. 152.

21. «... παρά τό Δημαρχεῖον συνηντήσαμεν περί τά ἐξήκοντα γυναικόπαιδα μωαμεθανῶν ὀδηγούμενα ὑφ' ἐνός χρηστοῦ ἐκ τῶν ἡμετέρων, ...μαθῶν παρ' αὐτοῦ ὅτι ὀδηγοῦντο εἰς τό ἡμέτερον νοσοκομεῖον, ἔνθα ἐξενίζοντο καί ἄλλοι Τούρκοι, ἐνεθάρρυνα τά ἄτυχα πλάσματα, εἰπὼν πηγαίνετε παιδιά μου, μή φοβῆσθε ἐκεῖ ὑπάρχει καί τροφή καί θερμότης, μετ' ὀλίγον θά ἔλθω καί ἐγώ». Ὁ.π., σ. 156.

22. «*Τό Σάββατον 27 <Ὀκτωβρίου τοῦ 1912>...ἐφρονέυθησαν Τούρκοι...Τήν νύκτα καί τήν πρωίαν τῆς Κυριακῆς περί τούς τριακοσίους, κατ' ἄλλας πληροφορίας, περί τούς ἐννεακοσίους*». Ὁ.π., σ. 154.

23. «...Ὁ Μουτσαρίφης μέ παρεκάλεσεν ὅπως παράσχω...ἄσυλον ἐν τῇ Μητροπόλει. Εὐχαρίστως, εἶπον, καί σεῖς καί πάντες οἱ βουλόμενοι Τούρκοι δύνασθε νά εὗρητε παρ' ἐμοί καί παρὰ τοῖς χριστιανοῖς μου πᾶσαν βοήθειαν». Ὁ.π., σ. 153.

στις 4 Ἰουλίου τοῦ 1913, εὐχαριστήρια ἐπιστολή στόν Μητροπολίτη Ἀπόστολο²⁴ μέ τήν ὁποία ἐκφράζανε τίς δημόσιες εὐχαριστίες τους γιά τή βοήθεια πού τούς δόθηκε τήν ὥρα τῆς δικῆς τους δοκιμασίας²⁵.

Η ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Μετά τήν καταστροφή τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1913 ἦταν ἐπιτακτική ἡ ἀνάγκη συντονισμοῦ ὅλων τῶν τοπικῶν δυνάμεων, προκειμένου νά ἀντιμετωπισθεῖ τό ὄξυ στεγαστικό πρόβλημα καί οἱ ἀνάγκες τῆς καθημερινῆς βιωτῆς²⁶. Τήν πρωτοβουλία τοῦ συντονισμοῦ τῶν δυνάμεων τῆς πόλης τῶν Σερρῶν ἀνέλαβε ὀκταμελές Δημορχιακό Συμβούλιο ὑπό τήν προεδρία τοῦ Δημάρχου Ἀκῆλ Μουσταφᾶ Βέη²⁷ καί Ἀνώτατη Διοικητική Ἀρχή ἀποτελούμενη ἀπό προκρίτους τῶν Ἑλλήνων, Τούρκων καί Ἑβραίων, ὑπό τήν προεδρία τοῦ Μητροπολίτη Σερρῶν Ἀπόστολου Χριστοδούλου, ἐνῶ ἀπό τό προῖόν τῆς πλούσιας φιλανθρωπικῆς δραστηριότητος ἐπιτροπῶν πού συγκροτήθηκαν στήν Ἀθήνα καί τή Θεσσαλονίκη ἐνισχύονταν καί οἱ Τούρκοι πρόσφυγες²⁸.

Ἐκτός ἀπό τίς παραπάνω διοικητικές ἀρχές συγκροτήθηκε, στίς 8

24. Ὁ.π., σ. 177.

25. «Σεβασμιώτατε, οἱ ὑποσημειούμενοι ἀντιπρόσωποι τῆς Μουσουλμανικῆς Κοινότητος Σερρῶν προαγόμεθα διά ταύτης νά ἐκφράσωμεν τῇ Ὑμετέρᾳ Σεβασμιότητι τά πλημμυροῦντα τάς καρδίας ἀπαξιάπαντων τῶν Μουσουλμάνων τῆς πόλεως αἰσθήματα βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης...» Ὁ.π., σ. 177.

26. Τήν ὥρα αὐτή τῆς δοκιμασίας, τό ἐνδιαφέρον πού ἐκδηλώνουν οἱ Σερραῖοι πολῖτες μέ ἐπιστολή τους πρὸς τό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας γιά τήν τύχη τῶν ἐγγονῶν τοῦ «πολλά δαπανήσαντος ἀγωνιστοῦ τοῦ 1821 Ἐμμανουήλ Παπᾶ» εἶναι συγκινητικό. Ἡ Ζωή καί ἡ Χαρίκλεια, θύματα καί αὐτές τοῦ μεγάλου ἐμπρησμοῦ, πρέπει νά προστατευθοῦν ἀπό τήν Ἑλληνική Πολιτεία. «Ἡ μία τούτων, γράφει σέ ἔγγραφο του πρὸς τό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν ὁ Θ. Σοφούλης, πού ἐνστερνίστηκε τό ἐνδιαφέρον τῶν Σερραίων γιά τίς δύο ἀδελφές, εἶναι ἀνάπηρος καί ἡ ἑτέρα ἄκρως καχεκτική... ἀνίκαναι πρὸς οἰανδήποτε ἐργασίαν στερούμεναι σήμερον καί αὐτοῦ τοῦ ἄρτου». Ἀρχεῖο Γενικῆς Διοικήσης Μακεδονίας, [Γ.Δ.Μ.], ὈΡ3/Ι/α/Φ.3.

27. Διορίστηκε ἀπό τίς Ἑλληνικές ἀρχές μετά τήν καταστροφή τῆς πόλης τό 1913. Ὁ Ἀκῆλ Βέης, γνωστός καί ὡς «Γκισούρ Βέη» λόγω τῶν φιλελληνικῶν αἰσθημάτων του, εἶχε διατελέσει Δήμαρχος τῆς πόλης τῶν Σερρῶν ἀπό τό 1906 ἕως καί τό 1909.

28. «... τῆς Ἑλληνικῆς δέ φιλανθρωπίας ἀπολάβουσι καί Τούρκοι πρόσφυγες...». Ὁ.π., σ. 177.

Νοεμβρίου του 1913, από έγκριτους πολίτες των Σερρών που εκλέχθηκαν με ψηφοφορία, ειδική «Επιτροπή Άνοικοδομήσεως» της πόλης²⁹.

Η σύνθεση της επιτροπής και, κυρίως, η αντιπροσωπευτικότητά της δέν ικανοποίησαν τους Σερραίους, που έβλεπαν στα μέλη της τή μικρότερη δυνατή εκπροσώπηση του λαϊκού στοιχείου. Μάλιστα, η συμμετοχή του Τζαγκαρόλα Δανιήλ και του Άζαρία Όβαδία, που ήταν διερμηνείς του Αύστριακου Προξενείου ό πρώτος και του Ίταλικού Προξενείου ό δεύτερος, άφηνε σαφέστατες ύπόνοιες έμπλοκής των ξένων δυνάμεων στίς έθνικές ύποθέσεις των Σερραίων³⁰.

Έπιδίωξη της «Επιτροπής Άνοικοδομήσεως» ήταν ή ταχύτερη, κατά τό δυνατό, εφαρμογή σχεδίου οίκοδομήσεως της πόλης των Σερρών³¹. Για τό σκοπό αυτό τέσσερα από τά μέλη επιτροπής³² οί: Δ.Γκίνης Ί.Σχοινάς, Ί. Άλεξανδρίδης και Φερίτ Βέης, τό πρώτο δεκαήμερο του Δεκέμβρη του 1913 ταξιδεύουν στήν Άθήνα, όπου, μέ τόν εκεί έγκατεστημένο Ί. Δέλλιο, επισκέπτονται κυβερνητικούς παράγοντες, από τους όποιους ζητούν τήν άμεση αποστολή συνεργείου από μηχανικούς, προκειμένου νά αρχίσει ή κτηματογράφηση της κατεστραμμένης πόλης.

Τό αίτημα των Σερραίων επιταχύνει τίς διαδικασίες αποστολής

29. Οί έκλογές έγιναν στό Νομαρχιακό Μέγαρο και τά μέλη της επιτροπής ήταν: Δημήτριος Γκίνης Πρόεδρος, Τ. Δ. Πολυμέρης Γραμματέας και μέλη οί: Ί. Σχοινάς, Ί. Άλεξανδρίδης, Φερίτ Βέης, Β.Χατζηστογιάννης, Μόσχος, Μαρούλης, Άζαρίας Όβαδίας, Ταβζή Έφέντης, Τριανταφύλλου Άλέξανδρος, Δανιήλ Ζαγκαρόλας, και ό Ί. Δέλιος. Έπίτιμα μέλη της επιτροπής ήταν ό Νομάρχης Σερρών Ε.Καβαλλιεράτος και ό Δήμαρχος της πόλης Μεχμέτ Άκήλ Βέης.

30. Ένδεικτικά, από τά μέλη της επιτροπής, ό Σχοινάς Β. Ίωάννης ήταν τραπεζίτης, ό Τριανταφύλλου Άλέξανδρος Πρωτοδίκης, ό Φερέντ Βέης άλευροβιομήχανος, ό Ίωάννης Άλεξανδρίδης κτηματίας - τραπεζίτης, ό Δανιήλ Ζαγκαρόλας κτηματίας-τοκιστής, ό Άζαρίας Όβαδίας μεγαλέμπορος,

31. Ο Πέτρος Μοσχίδης, Διευθυντής της Ύπηρεσίας Δημοσίων Έργων Μακεδονίας, άμέσως μετά τήν καταστροφή των Σερρών «έπεξεργάστηκε πρόταση ρυμοτομίας», που άνακαλύφθηκε στα Τουρκικά αρχεία. Τό σχέδιο, που τελικά δέν εφαρμόστηκε, εγκρίθηκε από τή Γενική Διοίκηση Μακεδονίας που, μάλιστα, διέταξε τήν εφαρμογή του τόν Όκτώβριο του 1913. Άλέκα Καραδήμου -Γερολύμπου, «Μιά πρότυπη πολεοδομική επέμβαση: Η άνοικοδόμηση των Σερρών 1913-1920». Έπιστημονική Έπετηρίδα της Πολυτεχνικής Σχολής, Θεσσαλονίκη 1977, τ. 14, σ. 164.

32. Τά αίτήματα των Σερραίων που επιδόθηκαν στόν Βασιλιά, στόν Έλ. Βενιζέλο και στόν Έμμ. Ρέπουλη μέ ύπομνήματα ήταν: α) νά δοθεί για τήν άνοικοδόμηση της πόλης δάνειο 12-15 δραχμών στους Σερραίους που θά έξοφληθεί χρεολυτικά σέ εΐκοσι χρόνια. β) νά αναλάβει ή κυβέρνηση τήν πληρωμή των χρεολυτικών δόσεων για κάποια χρόνια. γ) νά μήν αποζημιώνονται οί παρόδιοι αλλά

συνεργείου έπιστημόνων τής Χαρτογραφικής Ύπηρεσίας Στρατοῦ³³, πού έρχεται στά Σέρρας τόν Ίανουάριο τοῦ 1914 καί αρχίζει, ὑπό τήν καθοδήγηση τοῦ Γερμανοῦ τοπογράφου Αὔγουστου Κράφτ τίς έργασίες σύνταξης τοπογραφικοῦ χάρτη τής πυρπολημένης περιοχῆς τῶν Σερρών³⁴.

Οἱ Σερραῖοι, παρὰ τό γεγονός πώς εἶχαν χάσει τά πάντα, δέν έγκατέλειψαν τήν πόλη τους. Ένθουσιασμένοι ἀπό τήν έλευθερία καί τήν ένταξή τους στόν κορμό τής Ελλάδας αγωνίζονταν, κάτω ἀπό δύσκολες συνθήκες, νά στεριώσουν τή νέα τους ζωή προσδοκώντας, πέρα ἀπό τήν έναρξη τῶν διαδικασιῶν ἀνοικοδόμησης τής πόλης καί τήν ἀκόμη ένεργότερη βοήθεια τοῦ κράτους.

Άμέσως μετά τήν ἀπελευθέρωση, ἡ ένγκατάσταση τοῦ έλληνικοῦ στρατοῦ στήν πόλη τῶν Σερρῶν καί ἡ πολύ καλή γεωργική παραγωγή, κυρίως τοῦ καπνοῦ, πού πουλήθηκε τό 1913 σέ μεγάλη τιμή³⁵, διευκόλυναν τούς Σερραῖους στό νά ἀνταποκριθοῦν στίς παράλογες ἀπαιτήσεις τῶν μουσουλμάνων συμπολιτῶν τους, πού ξέχασαν τήν πρῖν ἀπό λίγο καιρό φιλανθρωπία τῶν Σερραίων καί ζητοῦσαν γιά τήν έννοικίαση τῶν ιδιόρρυθμων σπιτιῶν τους τιμές πού ἄγγιζαν τήν πραγματική ἀξία πώλησῆς τους³⁶. Μάλιστα, ἀπαιτοῦσαν ἀπό τους χριστιανούς έννοικιαστές

ἔσοι ἔχουν οἰκόπεδα νά ἀποξημιώνονται ἀμοιβαῖα διά τμήματος τόπου πρὸς οἰκοδομή καί δ) νά ἀποσταλεῖ συνεργεῖο μηχανικῶν στήν πόλη γιά τή σύνταξη τοῦ κτηματολογίου.

33. Τήν έπιστημονική ομάδα τής Χαρτογραφικής Ύπηρεσίας ἀποτελοῦσαν οἱ: Αὔγουστος Κράφτ, ὑπεύθυνος ομάδας, Χουδάλης Λεωνίδας, Ἀντισυνταγματάρχης Μηχανικοῦ, Ροντήρης Κωνσταντῖνος, Ταγματάρχης Πεζικοῦ, Μπενάκης Διονύσιος, Ἰλαρχος, Σταμουλάκης Βασίλειος Λοχαγός Πεζικοῦ, Γρηγοροῦρας Κωνσταντῖνος, Πολιτικός Μηχανικός. Στήν πόλη τῶν Σερρῶν αὐτή τήν έποχή Νομομηχανικοί ἦταν οἱ: Ἄ. Δημητρόπουλος, Νομομηχανικός, Δ. Κουρουσόπουλος, Μηχανικός καί Κ. Κουντουρᾶς, Μηχανικός. Πανελλήνιος Ὁδηγός 1915, σ. 1664.

34. Τό έργο τής έπιτροπῆς ὀλοκληρώθηκε τόν Αὔγουστο τοῦ ἰδίου έτους. Ἄλέκα Καραδήμου -Γερολύμπου, Μιά πρότυπη πολεοδομική επέμβαση, ὀ.π., σ. 166.

35. «...ἡ κατά τό διαρρεῦσαν έτος στρατιωτική κίνησης καί ἡ εἰς τιμάς ικανοποιητικές πώλησις τής καλῆς παραγωγῆς τῶν καπνῶν...», Παράρτημα, πρῶτο έγγραφο.

36. «Έν Σέρραις σήμερον οἰκία ἦτις πέρνει έπωλεῖτο διά 80 λίρες, τώρα έννοικιάζεται διά 80 λίρας. Μετά δυσκολίας εύρίσκει κανείς οἰκίαν μέ 4 δωμάτια πληρώναν 90 καί 100 δραχμάς. Σπίτια, καταστήματα καί μαγαζιά μετεβλήθησαν σήμερον εἰς χρυσοφόρα μεταλλεῖα». Έφημ. ΤΟ ΦΩΣ, 16 Νοεμβρίου 1914, ἀρ. Φύλ. 255. Βασίλης Τζανακάρης, Σέρρες, πορεία μέσα στό χρόνο, Σέρρες 1984, σ. 94.

τους τήν προπληρωμή τῶν ἐτήσιων ἐνοικίων³⁷.

Οἱ Μουσουλμάνοι, ὅπως καταγγέλλουν στόν τότε πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Ἐ. Βενιζέλο οἱ πρόεδροι τῶν συντεχνιῶν τῆς πόλης τῶν Σερρῶν, πέρα ἀπό τήν παράλογη ἀπαίτηση ὑπέρογκων ἐνοικίων, προέβαιναν καί σέ διάφορες ἄλλες αὐθαιρεσίες σέ βάρος τῶν Σερραίων³⁸ καί, προφανῶς ἐπηρεασμένοι ἀπό τόν ἐπικείμενο κλονισμό τῆς εἰρήνης στήν περιοχή τῶν Βαλκανίων καί τόν ἐπαπειλούμενο πόλεμο τῆς Τουρκίας ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος³⁹, μετέτρεψαν τήν πόλη τῶν Σερρῶν σέ timar⁴⁰.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ ΤΟΥ 1914

Τό 1914 ἀνέτειλε μέ τίς χειρότερες δυνατές προϋποθέσεις καί τίς πλέον ἀπαισιόδοξες προοπτικές γιά τούς Σερραίους, καθώς, ἕνα χρόνο μετά τήν καταστροφή τῆς πόλης, οἱ συνθήκες διαβίωσης εἶναι οἰκτρές καί ἡ παροχή ἱατροφαρμακευτικῆς περίθαλψης ὑποτυπώδης. Ἡ λειτουργία τοῦ Δημοτικοῦ Νοσοκομείου Σερρῶν στηρίζεται σχεδόν στά ἔσοδα τοῦ Κοινοτικοῦ Κηροπωλείου, ἡ ἀπουσία γιατρῶν καί φαρμάκων κάνουν δύσκολη

37. Γράφουν πρὸς τόν Ἐ. Βενιζέλο οἱ πρόεδροι τῶν Σερραϊκῶν συντεχνιῶν: Οἱ μουσουλμάνοι συμπολίτες μας «ἔκριναν συμφερότερον λαβόντες τό ἐτήσιον ἐνοίκιον ἐπί προπληρωμῇ, ὅπως ἐν ἀνέσει τούς ἐν ἰδρῶτι τοῦ προσώπου ἡμῶν πόρους σπαταλήσωσιν...». Δές τήν ἔκθεση τοῦ «Πολιτικοῦ Συλλόγου Σερρῶν ὁ «Φίλιππος» καί τῶν Συντεχνιῶν τῆς πόλης πρὸς τόν Ἐ. Βενιζέλο στό παράρτημα, πρῶτο ἔγγραφο, σελ. 88.

38. Ὁ.π., «...τούς δέ ἀτυχεῖς ἐκεῖ ὁμογενεῖς δι' ἄλλων αὐθαιρεσιῶν ἐξοντώσασιν».

39. Ὃταν ὁ Ἐ. Βενιζέλος ἄρχισε τή διπλωματική του περιοδεία στίς 24 Δεκεμβρίου τοῦ 1913 μέ σταθμούς τή Ρώμη, τό Λονδίνο, τό Βερολίνο, τή Βιέννη, τήν Πετρούπολη, τό Βουκουρέστι καί τό Βελιγράδι, γνώριζε αὐτό πού δέν διέφευγε τῆς προσοχῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου στήν Μακεδονία, πῶς, ἡ μέν Τουρκία σέ περίπτωση ὑπεροπλίας της στήν θάλασσα μέ τήν ἐπικείμενη ἀπόκτηση τοῦ πολεμικοῦ πλοίου «Ρίο Ἰανέιρο» τύπου ντρέντνωτ ἀπό τήν Ἀγγλία, θά κήρυσσε τόν πόλεμο ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἡ δέ Βουλγαρία θά ζητοῦσε σέ μικρό χρόνο τή ρεβάνς ἀπό τήν Ἑλλάδα. Σ. Μαρκεζίνη, Πολιτική Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, ὅ.π., τ. 3, σσ. 233-255.

40. Timar = τιμάριο : ἦταν τό δικαίωμα πού δινόταν ἀπό τό Σουλτάνο σέ ἕναν πολεμιστή τοῦ ἵππικοῦ (sipahi) εἰσπραξῆς τῶν φόρων πού προέρχονταν κυρίως ἀπό τίς ἀγροτικές καλλιέργειες.

τή ζωή τῶν κατοίκων τῆς περιφέρειας πού πάσχουν ἀπό ἐλώδη πυρετό,⁴¹ ἐνῶ ὁ «οἰκονομικός δεσποτισμός» τῶν ἐβραίων ἐμπόρων ἐπιβαρύνει, μέ τίς ὑπέρογκες τιμές πού πουλοῦν τά τρόφιμα⁴², τήν οἰκονομική ἐξαθλίωση τῶν Σερραίων.

Στά Σέρρες, ἡ ἀνεκτική στάση τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν στίς ὑπερβολές καί αὐθαιρεσίες τοῦ Τουρκικοῦ πληθυσμοῦ, ὑπαγορευόταν ἀπό τήν πολιτική ἀνοχῆς τοῦ Ἐ. Βενιζέλου ἀπέναντι στήν Τουρκία, καθώς ὁ Ἕλληνας πρωθυπουργός ἀντικειμενικά ἀνησυχοῦσε γιά τήν τύχη τοῦ ἑλληνισμοῦ⁴³ στήν Ὄθωμανική Αὐτοκρατορία⁴⁴ λαμβάνοντας ὑπόψη του τή διεθνή ἐκείνων τῶν χρόνων πραγματικότητα.

Ὁ διωγμός τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, μετά τήν ἦττα τῆς Τουρκίας στόν Βαλκανικό πόλεμο, γινόταν χωρίς προσχήματα στά ὄρια τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας⁴⁵.

Οἱ Σερραῖοι, γνῶστες τῶν ὅσων γίνονταν σέ βάρος τῶν ὁμόδοξων ἀδελ-

41. Ἐφημ. ΤΟ ΦΩΣ, Ἰούλιος 1914, ἀρ. φύλ. 131. Β. Τζανακάρης, Σέρρες, πορεία μέσα στό χρόνο, Σέρρες 1984, σ. 93. Στά Σέρρες γιατρός τῶν προσφύγων ἦταν ὁ Πανδῆρης Γεώργιος καί Νομιάτρος ὁ Καρατζᾶς Χρήστος.

42. Ἐφημ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, 7 Αὐγούστου 1914. Β. Τζανακάρης, ὁ.π., σ.100.

43. Στίς ἀρχές τοῦ 1914 ὁ πρεσβευτής τῆς Ἑλλάδας στήν Κωνσταντινούπολη ἀνέφερε στήν Ἑλληνική Κυβέρνηση τόν κίνδυνο τῆς «πρωτοφανοῦς ἐκτριζώσεως τῶν ὁμογενῶν πληθυσμῶν», ἐνῶ ὁ Γάλλος πρεσβευτής Μ. Μπομπάρ τηλεγραφοῦσε στήν Κυβέρνησή του «...εὐρισκόμεθα πράγματι ἐνώπιον εἰλημμένης ἀποφάσεως ὅπως ἀντικατασταθοῦν διά Τούρκων οἱ χριστιανοί τῆς ὀθωμανικῆς Θράκης...» Γεωργίου Βεντήρη, Ἡ Ἑλλάς τοῦ 1910-1920, Ἀθήνα 1970, τ. 1, σ. 192.

44. Ἀμέσως μετά τήν πολιτική ἐπικράτηση τῶν Νεότουρκων στήν Ὄθωμανική Αὐτοκρατορία (Ἰούλιος 1908), ἐφαρμόστηκε ἀπό τή νέα Τουρκική Κυβέρνηση καί, εἰδικότερα, ἀπό τήν παρακρατική Τεστσιλασί Μάχσουσα (Εἰδική Ὄργανωση) ἕνα σχέδιο «ἐθνικοποίησης τῆς οἰκονομίας» καί «ἐθνικοποίησης τοῦ χώρου». Μέ τήν καθοδήγηση τοῦ Ἐνβέρ Πασᾶ ἄρχισε, κατ' ἀρχάς, ὁ περιορισμός τῶν ἐμπορικῶν δραστηριοτήτων τῶν Ἑλλήνων πού ἦταν τούρκοι ὑπῆκοοι καί στή συνέχεια ἡ ἀπέλαση τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων πού δραστηριοποιούνταν ἐμπορικά στήν Τουρκία. Σία Ἀναγνωστοπούλου, Μικρά Ἀσία 19ος αἰ.-1919, Ἀθήνα 1998, σ. 528.

45. Ἡ ὑπουλή πολιτική τῶν Τούρκων, ἀπέναντι στό ἑλληνικό στοιχείο, κορυφώθηκε τό 1914 μέ τίς σφαγές τῶν Ἑλλήνων στά δυτικά παράλια τῆς Τουρκίας. Ὡς ἔνδειξη διαμαρτυρίας γιά τούς διωγμούς στή Θράκη καί στή Μικρά Ἀσία, μέ ἀπόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ προτάθηκε τό κλεισιμο στίς 26 Μαΐου τοῦ 1914 ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν καί τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων στήν Ὄθωμανική Αὐτοκρατορία. Δές καί Γ. Βεντήρη, ὁ.π., σσ. 232-233.

φών τους⁴⁶, προβληματίζονταν από την απουσία σθεναρής παρουσίας της Έλληνικής πολιτείας και βάσιμα ανησυχούσαν για την τύχη των ίδιων και της πόλης τους. Ήξ αιτίας της πολιτικής αστάθειας που επιδεινωνόταν από τη βουλγαρική προπαγάνδα⁴⁷.

Στις 19 Ἀπριλίου τοῦ 1914, οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ λαοῦ τῶν Σερρῶν, ὕστερα ἀπό πρόσκληση⁴⁸ τοῦ προέδρου τῆς «Ἐπιτροπῆς Ἀνοικοδόμησης» Δ. Γκίνη, πραγματοποιοίησαν Γενική Συνέλευση ἐνημέρωσης γιά τό ἔργο τῆς ἐπιτροπῆς⁴⁹.

Τί ὁμως κατόρθωσε ἡ «Ἐπιτροπή Ἀνοικοδόμησης» καί ὁ «ἀεικίνητος πρόεδρος τῆς», πού ἦταν διευθυντής τοῦ Πρακτορείου τῆς Τράπεζας Ἀνατολῆς στά Σέρρες;⁵⁰ Τά μέλη τῆς «Ἐπιτροπῆς Ἀνοικοδόμησης», ὅταν στίς ἀρχές τοῦ χρόνου πῆγαν στήν Ἀθήνα, ἔγιναν δεκτά ἀπό τόν πρωθυπουργό Ἐ. Βενιζέλο καί τούς Ὑπουργούς Ἐσωτερικῶν Ἐμμανουήλ Ρέπουλη καί Οἰκονομίας Ἀλέξανδρο Διομήδη. Στή συνέχεια ἔτυχαν ἀκροάσεως ἀπό τό Βασιλιά, ὁ ὁποῖος καί ἔδειξε «αὐτόχρομα πατρικόν ἐνδιαφέρον» καί κατά τήν ἐπιθυμία του, ὁ ἀρχηγός τοῦ ἐπιτελείου του Βίκτωρ

46. Ἡ κρίση στίς σχέσεις Ἑλλάδος καί Τουρκίας, ἔξ αιτίας τῶν διωγμῶν σέ βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἐκτονώθηκε μέ τήν ὑπογραφή τό Μάιο τοῦ 1914 συμφωνίας, πού δέν ἐφαρμόστηκε, γιά ἀνταλλαγή πληθυσμῶν μέ συγκεκριμένες διασφαλίσεις. Σ. Μαρκεζίνη, Πολιτική Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, ὅ.π., τ. 3, σσ. 233-255.

47. «Τίς θά πιστεύση ὅτι ἡ χώρα ἡμῶν δέν ἔπαυσε νά εἶναι ἀκόμη τό μῆλον τῆς ἔριδος φιλοκτημόνων γειτόνων; ὦ, μά τούς Θεούς, ὀρκιζόμεθα ἡμεῖς ἐδῶ πάντες...ὅτι εἴμεθα ἔτοιμοι νά ἀγωνισθῶμεν παρὰ τό πλευρόν ἀνδρείου στρατοῦ...καί εἴμεθα ἀποφασισμένοι νά ἀποθάνωμεν μέχρις ἐνός πάντες...», ἔγραφε στό κύριο ἄρθρο τῆς ἡ ἐφημερίδα «ΣΕΡΡΑΙ» (ἀρ. φύλ. 10, 25 Σεπτεμβρίου 1914) προδίδοντας τό ἔκρυθμο κλίμα πού ἐπικρατοῦσε στήν πόλη ἔξ αιτίας τῆς πιθανῆς μεταβολῆς τῶν συνόρων.

48. «Ἡ Ἐπιτροπή ἐπί τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως προσεκάλεσε προχθές Σερραίους καί ἐλογοδότησε διά πᾶσαν μέχρι σήμερον ἐνέργειάν τῆς». Περιοδικό «Νέον Πνεῦμα», Σέρρες, τεῦχ. Β', 15 Μαρτίου 1914, σ. 8.

49. «Τό πλῆθος ἐχειροκρότησε τάς ἀόκνους προσπάθειάς τῆς ἐπιτροπῆς ὡς καί τόν δαιμόνιον καί ἀεικίνητον πρόεδρον αὐτῆς κ. Δ.Γκίνη». Ὁ.π.

50. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἀνατολῆς ἦταν θυγατρική τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας. Τό πρακτορεῖο Σερρῶν ἰδρύθηκε στίς 2 Νοεμβρίου τοῦ 1909 μέ διευθυντή τόν Κ. Σταμούλη καί συνδιευθυντή τόν Δ. Γκίνη. Γεωργίου Ἀψηλίδη, «Τό Πρακτορεῖο τῆς Τράπεζας τῆς Ἀνατολῆς στίς Σέρρες: Μιά Ἑλληνική τράπεζα τῶν τελευταίων χρόνων τῆς τουρκοκρατίας». ΣΙΡΙΣ [Ἔκδοση τοῦ Συνδέσμου Φιλολόγων Ν.Σερρῶν], Σέρρες 1996, σ. 39.

Δούσμανης έστειλε στην πόλη των Σερρών την υπό τον Κράφτ επιτροπή μηχανικών⁵¹. Στά επίμονα έρωτήματα των Σερραίων για την τύχη του αίτηματός των για δανειοδότηση ή απάντηση κυβερνητικών παραγόντων ήταν πώς πρόθεση της Κυβέρνησης είναι να έγγυηθεί τό δάνειο των Σερραίων, όμως αυτό θα πραγματοποιηθεί μετά την επιστροφή από την Εύρωπη του Διοικητού της Έθνικης Τράπεζας.

Πράγματι, η Έθνικη Τράπεζα αυτή την εποχή συμμετέχει στη σύναψη δανείου 110 εκατ. δραχμών, με σκοπό την εκτέλεση έργων ύποδομής στις πρόσφατα ένσωματωμένες στο Έλληνικό κράτος περιοχές τις γνωστές, κατ' ευφημισμό, ως Νέες Χώρες. Όμως ο αιφνίδιος θάνατος τό Μάρτιο του 1914 του Διοικητή της Έθνικης Τράπεζας Ιωάννη Βαλαωρίτη προκάλεσε απρόοπτες έμπλοκές στο σχέδιο. Η διάσταση απόψεων μεταξύ της κυβέρνησης Βενιζέλου και του νέου Διοικητή της Έθνικης Τράπεζας Ιωάννη Εύταξία, για τον τρόπο λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος, ματαίωσε τό σχέδιο ανοικοδόμησης της περικαύστου ζώνης των Σερρών με κεφάλαια της Έθνικης Τράπεζας. Προφανώς, ήταν άδοξη ή τύχη της «Έλληνικης Έταιρείας», πού κατά πᾶσα πιθανότητα συστήθηκε μέ πρωτοβουλία του Δ. Γκίνη και μέ κεφάλαιο 10 εκατομμυρίων θά αναλάμβανε, μέ την έγγύηση της Έλληνικης Κυβέρνησης, την ανοικοδόμηση της πόλης. Ακόμη, η προσπάθεια προσέλκυσης ξένου όμίλου επενδυτών πού μπορούσε, κατά τό δημοσίευμα της έφημερίδας των Παρισίων Le Temps να συγκεντρώσει έως και 100 εκατομμύρια φράγκα «για την υπόθεση της ανοικοδομήσεως των Σερρών»⁵² δέν ευδοκίμησε.

Οί Σερραίοι, στη συνέλευση αυτή του Απρίλη, αποφασίζουν την εκλογή μιάς νέας Έπιτροπής Άνοικοδόμησης, αντιπροσωπευτικότερης στη σύνθεσή της από την πρώτη πού τό μόνο κατόρθωμά της ήταν «...μέσα σ' έναν τέτοιο Έθνικόν αναβρασμόν να προσελκύση την προσοχήν των έπισημων υπέρ της συντόμου ανοικοδομήσεως της πόλεως»⁵³. Η Γενική Συνέ-

51. Έφ. Μακεδονία, 27-12-1913. Άρχείο Θάλειας Καραφύλλη. Στις αρχές Ιανουαρίου του 1914 ήλθε στά Σέρρας ομάδα μηχανικών μέ επικεφαλής τον μηχανικό Ά. Δημητρακόπουλο για να επιτρέψει μετά από την παροχή σχετικής άδειας την ανοικοδόμηση οικιών. Έφ. Μακεδονία, 8-1-1914.

52. Ιστορικό Άρχείο της Έθνικης Τράπεζας, ΜΙΕΤ, σειρά XXV. Έργα, φ.120, Έποσειρά Ε', ανοικοδόμηση, Όδοποιία, φάκ. 4 (549), έγγραφο από τό Παρίσι (Γαλλικά) αναφερόμενο στην ανοικοδόμηση των Σερρών (9 Μαρτίου 1914). Η Έφημερίδα Le Temps ιδρύθηκε τό 1861 και εξέφραζε τά συμφέροντα των μεγάλων βιομηχανιών χάλυβα Γαλλίας και Γερμανίας.

53. Περιοδικό «Νέον Πνεύμα», Σέρρες, τεύχ. Β', 15 Μαρτίου 1914, σ. 8.

λευση ἐξουσιοδότησε τὰ ἔγκριτα μέλη τῆς νέας ἐπιτροπῆς νά κωδικοποιήσουν τὰ αἰτήματα τῶν Σερραίων πολιτῶν καί στή συνέχεια νά τά παρουσιάσουν στίς πολιτικές ἀρχές τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Πράγματι, στίς 25 Ἀπριλίου τοῦ 1914 ἀντιπροσωπεία τῆς ἐπιτροπῆς παραδίδει στόν πρωθυπουργό Ἐ. Βενιζέλο ὑπόμνημα μέ τὰ αἰτήματα τῶν Σερραίων πολιτῶν⁵⁴.

Κάτω ἀπό αὐτές τίς κοινωνικά δύσκολες συνθήκες στήν πόλη τῶν Σερρῶν καί τίς πολιτικά καί ἔθνολογικά εὐαίσθητες καί ἀσταθεῖς ἰσορροπίες στό χῶρο τῶν Βαλκανίων, τὰ μέλη τοῦ σωματείου «Ὁμιλος Ὁρφεύς»⁵⁵ ἀποφάσισαν νά ἀντιδράσουν ὀργανώνοντας τὰ ἐργατικά συνδικάτα τῆς πόλης⁵⁶ σέ μιὰ ἐνιαία πολιτική δύναμη, προκειμένου νά πετύχουν «...ἐκτός

54. Τά μέλη τῆς νέας ἐπιτροπῆς, παρά τό γεγονός πῶς ἦταν διαφορετικά ἀπό ἐκείνης τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1913, δέν ἐκπροσωποῦσαν ἀντιπροσωπευτικά τίς λαϊκές δυνάμεις τῶν Σερρῶν. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς ἦταν οἱ: Ἰ.Β.Σχοινᾶς, Κ. Χατζηδήμου, Θεόδ. Χριστιδῆς, Γ. Σίμου, Θ. Καμβουσιώρας, Κ. Τενεκετζῆς, Ὁρέστης Περδικάρης, Β. Χατζηστογιάννου, Ν. Νικόλτσιος, Ἀλεξ. Τσαλίκης, Κ. Ἀργυριάδης, Ἰ. Ὀλύμπιος, Ἰ. Καράμπελιας, Δ. Κούντιος. Τό ἀπό ἐπτά σημεῖα ἀποτελούμενο ὑπόμνημα τῶν Σερραίων εἶχε σέ περίληψη ὡς ἑξῆς: α) Αἰτεῖται ἡ ἄμεση ἀποστολή ἀντικαταστάτη τοῦ Νομάρχου Σερρῶν β) Αἰτεῖται ἡ ἐνίσχυση τῆς χωροφυλακῆς, προκειμένου νά ἀντιμετωπιστοῦν τὰ κρούσματα τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας στή Σερραϊκή ὕπαιθρο γ) προτείνεται νά συσταθοῦν δίπλα στό νέο νομάρχη ἐπιτροπές ἀπό ἔγκριτους Σερραίους πού γνωρίζουν τὰ προβλήματα τοῦ τόπου δ) προτείνεται νά ἐγκατασταθοῦν πρόσφυγες στά χωριά, προκειμένου νά περιοριστεῖ ἡ βουλγαρική παρουσία ε) αἰτεῖται νά ἐπισπευσθεῖ ἡ ἀνοικοδόμηση τῆς πόλης στ) νά βελτιωθοῦν οἱ τηλεγραφικές ὑπηρεσίες στήν πόλη καί ζ) νά παραταθεῖ τό δικαιοστάσιο.

55. Ὁ «Ὁμιλος ΟΡΦΕΥΣ» ἀπό τήν ἡμέρα τῆς ἰδρύσεώς του (1 Αὐγούστου 1905) ἦταν ἓνας πολιτικός σύλλογος στήν ὑπηρεσία τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου. Στόχος του ἦταν ἡ ὑποστήριξη τῶν ὑποδομῶν τῶν ἀντάρτικων ἑλληνικῶν σωματιῶν κατά τή διάρκεια τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα. Στά ἰδρυτικά του μέλη δέν ὑπάρχει κανεῖς ἀπό τούς πρώτους τῶν Σερραίων, ἀφοῦ, ὅπως λέει ὁ Στέφανος Ἀ. Ἀναστασίου, [«Ὁ Μακεδονικός Ἀγῶν καί ἡ δράση τοῦ Ὁρφέως», Σερραϊκά Ἀνάλεκτα, Σέρρες 1992, τόμ. 1ος, σελ. 26] «τά στελέχη τοῦ Συλλόγου τούτου, <ἐννοεῖ τὰ μέλη τοῦ «Ὁμίλου Ἑρασιτεχνῶν ἢ ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ» πού ἰδρύθηκε τό 1902 καί διαλύθηκε τό 1912>, [Γεωργίου Ἀγγειοπλάστη, «Στοιχεῖα γιά τήν ἐξέλιξη τῆς μουσικῆς τόν εἰκοστό αἰῶνα στά Σέρρες», Ἔκδοση Περιοδικοῦ ΓΙΑΤΙ, Σέρρες 1992, σ. 14] ἦσαν ἀπό τās τάξεις τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν καί δέν εἶχον τήν καλωσύνην νά ἀναμειγνύονται εἰς ἐθνικάς ὑποθέσεις...».

56. Ὁ Σύνδεσμος τῶν Συντεχνιῶν τῆς πόλης τῶν Σερρῶν ἰδρύθηκε τό 1909 μέ πρωτοβουλία τοῦ Μητροπολίτη Σερρῶν Ἀπόστολου Χριστοδούλου, Ἐφημ. ΑΣΤΗΡ, Ἰανουάριος 1910, ἀρ. φύλ. 18.

της πάση δυνάμει υποστηρίξεως τῶν Ἐθνικῶν ὑποθέσεων» καί τή βελτίωση τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς τῶν Σερραίων⁵⁷. Ὄργανωτικά, τό σχέδιο αὐτό ὑλοποιήθηκε μέ τή διάλυση τοῦ ΟΡΦΕΑ καί τή δημιουργία ἑνός νέου πολιτικοῦ ὁμίλου.

Εἶναι προφανές πῶς ἡ διάλυση ἑνός ἱστορικοῦ ὁμίλου, ὅπως ἦταν ὁ «ΟΡΦΕΥΣ», μέ σπουδαία πολιτιστική παρουσία στήν πόλη τῶν Σερρῶν καί μέ μέλη του προσωπικότητες, πού πρὶν ἀπό μιά δεκαετία πρωτοστάτησαν στήν ἴδρυσή του, ἀπαιτοῦσε χρονοβόρες διαδικασίες συνεννοήσεων μεταξύ τῶν πρώτων τοῦ ὁμίλου καί αἰτία διαλύσεως τοῦ ΟΡΦΕΑ, γιά νά γίνει ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὴν ὀλομέλεια τοῦ συλλόγου⁵⁸, μείζονος σημασίας.

Ἡ διαδικασία τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ΟΡΦΕΑ στοὺς ἀρχικούς σκοπούς τῆς ἴδρυσής του πρέπει νά ἄρχισε στοὺς πρώτους μῆνες τοῦ 1914. Ἡ διάλυση τοῦ «Ὁμίλου ΟΡΦΕΥΣ» καί ἡ ἴδρυση τοῦ «Πολιτικοῦ Συλλόγου Σερρῶν ΦΙΛΙΠΠΟΣ πρῶην ΟΡΦΕΥΣ» ἔγινε μέ συνοπτικές διαδικασίες⁵⁹ στὶς ἀρχές Ἰουνίου τοῦ 1914⁶⁰ καί μέ ἔντονη, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Γενικῆς

57. Μία παρόμοια προσπάθεια σύστασης πολιτικοῦ συλλόγου ἔγινε λίγα χρόνια πρὶν στήν Κάτω Τζουμαγιά. Στὶς 30 Νοεμβρίου τοῦ 1908 μέ πρωτοβουλία τοῦ Μητροπολίτου Μελενίκου καί Σιδηροκάστρου Αἰμιλιανοῦ ἡ Φιλόπτωχη Ἀδελφότητα τῆς Κάτω Τζουμαγιάς ἐνώθηκε μέ ὅλα τὰ ἑλληνικά σωματεῖα καί τίς συντεχνίες τῶν Ἑλλήνων σέ ἕναν καί μόνο σύλλογο, τόν Πολιτικό Σύλλογο Βαϊρακλή Τζουμαγιάς. Πρόεδρος τοῦ συλλόγου ἐκλέχθηκε ὁ Δημήτριος Ρῶτσκος, πρωτεργάτης τῆς Μακεδονικῆς Ἀμυνας στήν περιοχή. Ἐφημ. ΑΛΗΘΕΙΑ, 2 Δεκεμβρίου 1908, ἀρ. φύλ. 850.

58. Ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ ΟΡΦΕΑ σέ Πολιτικό Σύλλογο ἔγινε στὶς ἀρχές Ἰουνίου τοῦ 1914. Ὅμως ἡ διαδικασία αὐτοῦ τοῦ μετασχηματισμοῦ καί ἡ συζήτηση γιά τό ἐάν εἶναι ἀναγκαῖα ἢ ὄχι αὐτὴ ἡ ἀλλαγή, πρέπει νά ἄρχισε τουλάχιστον μερικοὺς μῆνες νωρίτερα.

59. «Πρὶν ἢ συζητηθῆ τὸ κύριον θέμα, ἂν πρέπει δηλαδή νά μετατραπῆ ὁ Σύλλογος Ὁρφεύς εἰς Πολιτικόν Σύλλογον, ... προέβησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Προεδρεῖου ὅλως ἀκύρως...» Ἀνταπόκριση τοῦ δημοσιογράφου Δ. Τζιάθα στό Περιοδικό «Νέον Πνεῦμα, Σέρρες, τεύχ. Ε', 15 Ἰουνίου 1914, σ. 6. Τό κείμενο τοῦ Τζιάθα δημοσιεύει καί ὁ Γεώργιος Καφταντζής, Ὁρφέας Σερρῶν 1905-1991, Ἔκδοση Ὁρφέα, Θεσσαλονίκη 1991, σ.76.

60. Στὶς ἀρχές Σεπτεμβρίου τοῦ 1914 τό Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ Συλλόγου «Φίλιππος» στέλνει πρὸς τό Γενικό Διοικητὴ Μακεδονίας ἔγγραφο, μέ τό ὁποῖο ζητᾶ τὴν παρέμβασή του γιά νά τετραματιστεῖ ἡ διαμάχη ἀνάμεσα στήν Δημορχιακὴ καί Νομαρχιακὴ διοίκηση. Στό ἔγγραφο αὐτό ἀναφέρεται πῶς «Ὁ Πολιτικὸς Σύλλογος Σερρῶν Φίλιππος, πρῶην Ὁρφέας, τοῦ ὁποῖου τὴν ἀπὸ τριῶν μηνῶν ἴδρυσιν καί λειτουργίαν θά ἔχετε ἤδη, δέν ἀμφιβάλλομεν, ὑπηρεσιακῶς μάθει...». Ἐφημ. Μακεδονία, 12-9-1914, Ἀρχεῖο Θάλειας Καραφύλλη.

Συνέλευσης ἀπό τήν πλευρά τῶν μελῶν τοῦ ἱστορικοῦ συλλόγου, τήν ἐπιδοκιμασία τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς πρότασης νά ἐπιστρέψει ὁ ὈΡΦΕΑΣ⁶¹ στίς ρίζες του καί τήν ἀποδοκιμασία ὅσων ὑποστήριζαν πῶς ὁ «ΟΡΦΕΥΣ» πρέπει νά παραμείνει πολιτιστικός σύλλογος. Μάλιστα, οἱ ὑποστηρικτές τῆς δεύτερης πρότασης, ἀναγνωρίζοντας τήν ὕπαρξη προβλήματος ἀπό τήν ἀπουσία φορέα ἔκφρασης τῶν πολιτικῶν καί ἐθνικῶν ἐπιδιώξεων τῶν Σερραίων ζητοῦσαν νά δημιουργηθεῖ ἕνας καινούργιος Πολιτικός Σύλλογος⁶².

Ἡ πρόταση αὐτή ἀπορρίφθηκε καί ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου «ΦΙΛΙΠΠΟΣ» ἀποφάσισε τήν ἐκλογή Διοικητικοῦ Συμβουλίου, πού ἐπιφορτίσθηκε μέ τήν εὐθύνη σύνταξης κανονισμοῦ λειτουργίας. Ὅσα μέλη τοῦ ΟΡΦΕΑ δέν συμφωνοῦσαν μέ τόν ἱστορικό μετασχηματισμό κατάγγελλαν πῶς τό νέο Διοικητικό Συμβούλιο χειραγωγοῦσε τή Γενική Συνέλευση ὑποδεικνύοντάς της τά πρόσωπα πού ἔπρεπε νά ἐκλεγοῦν ἢ νά εἶναι ὑπεύθυνα γιά τή διαχείριση τῶν προβλημάτων καί θεμάτων τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ⁶³.

Ἡ ἱστορική αὐτή ἐπιστροφή στίς ρίζες τοῦ «ΟΡΦΕΑ» δυσaráεστησε ἕναν μικρό ἀριθμό ἀπό τά μέλη του, πού ἔφυγαν ἀπό τό σύλλογο καί στήριξαν τό «Μουσικό Σύλλογο ΑΠΟΛΛΩΝ», πού δημιουργήθηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ Ξενοφῶντα Κ. Σγουροῦ στίς ἀρχές Αὐγούστου τοῦ 1914⁶⁴. Φαίνεται πῶς ἡ παρατήρηση τοῦ Μακεδονομάχου Στέφανου Ἰ. Ἀναστασίου, πού ἀφοροῦσε τά στελέχη τοῦ «Ὁμίλου Ἑρασιτεχνῶν ἢ ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ», δέν ἔχασε τήν ἀξία της δέκα χρόνια μετά τήν ἴδρυση τοῦ ΟΡΦΕΑ, ἀφοῦ

61. «Ὁ Ὅρφεύς ἰδρύθη γιά νά ἐργασθῆ ἐθνικῶς», Στέφανος Ἰ. Ἀναστασίου, «Ὁ Μακεδονικός Ἀγών καί ἡ δράση τοῦ Ὅρφεως», Σερραϊκά Ἀνάλεκτα, Σέρες 1992, τ. 1, σ. 26.

62. «...διά τοῦτο κραυγάζομεν ἐκ τοῦ βήματος τούτου, ἀφοῦ δέν μᾶς ἐπιτρέπεται λόγῳ τῶν ποδοκροτημάτων νά ὀμιλήσωμεν ἄλλοῦ...». Περιοδικό «Νέον Πνεῦμα», ὁ.π., σ. 6.

63. «ἐγκαθιδρύεται ὀλιγαρχία διηνεκής, αὐτή ὑποδεικνύουσα τά πρόσωπα τά ὁποῖα θά ἐκλεγῶσιν, ἅτινα θά ἐλέγξωσι τήν διαχείρισιν αὐτῶν, μή ἀφινόμενης ἐλευθέρας τῆς ἐκλογῆς εἰς τό σύνολον τῶν μελῶν». Ὁ.π., «Νέον Πνεῦμα», σ. 6.

64. Ὁ Μουσικός Σύλλογος «Ἀπόλλων» ἰδρύθηκε ἀναμφισβήτητα μετά τή δημιουργία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου. Δημοσιεύματα τῆς ἐποχῆς τόσο στήν Ἐφημερίδα «Μακεδονία» (7 Αὐγούστου 1914) ὅσο καί στό Περιοδικό «Νέον Πνεῦμα» (15 Ὀκτωβρίου 1914) κάνουν λόγο γιά τό νεοσύστατο μουσικό σύλλογο «Ἀπόλλων» μέ πρόεδρο τόν Ξ.Σγουρό. Ὁ Γ. Καφταντζῆς (Ὅρφεας Σερωῶν, ὁ.π., σ. 72) καί ὅσοι τόν ἐπαναλαμβάνουν, λανθασμένα τοποθετεῖ τήν ἴδρυση τοῦ «ΑΠΟΛΛΩΝΑ» στήν Ἄνοιξη τοῦ 1914.

καί τά μέλη τοῦ «Μουσικοῦ Συλλόγου ΑΠΟΛΛΩΝ» «...δέν εἶχον τήν καλωσύνην νά ἀναμειγνύωνται εἰς ἐθνικάς ὑποθέσεις...»⁶⁵.

Ἡ μετατροπή τοῦ «ΟΡΦΕΑ» σέ Πολιτικό Σύλλογο μέ τήν ὀνομασία ΦΙΛΙΠΠΟΣ καί τήν ἀναφορά στά ἐπίσημα ἔγγραφα καί στή σφραγίδα τοῦ συλλόγου ὡς «πρώην ΟΡΦΕΥΣ», σηματοδοτεῖ καί τό στόχο του. Σημειολογικά, ἡ ὀνομασία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου μέ τό ὄνομα ΦΙΛΙΠΠΟΣ παραπέμπει ἄμεσα στό Μακεδόνα Βασιλιά καί στόν πολιτικό του στόχο, δηλαδή τήν ἔνωση ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου σέ ἐνιαία κρατική ὄντοτητα⁶⁶. Οἱ Σερραῖοι μέ τή δημιουργία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ τήν ἔνωση αὐτή, πού γεννήθηκε ἀπό τίς στάχτες τῆς ἀγαπημένης τους πόλης, ἤθελαν νά ἐξασφαλίσουν. Ὁ Σύλλογός μας, ἔγραφαν σέ ἀνακοίνωσή τους τά μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, πρέπει νά ἐπιδιώξει «τήν ἐπιτυχίαν τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ βλέψεων, συνισταμένων ἐκτός τῆς πάσης δυνάμει ὑποστηρίξεως τῶν Ἐθνικῶν ὑποθέσεων καί εἰς τήν ἐκπλήρωσιν τῶν ἰδιαίτερον τοῦ νομοῦ καί τῆς πόλεως ἀναγκῶν»⁶⁷.

Ὁ «Πολιτικός Σύλλογος ΦΙΛΙΠΠΟΣ» ὡς ὀργανική συνέχεια τοῦ ΟΡΦΕΑ, πού ὑπῆρξε μπροστάρης στούς ἀγῶνες γιά τήν ἐλευθερία τῶν Σερραίων, ἔχει μιᾶ ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρουσα ἱστορία στά πρῶτα καί δύσκολα χρόνια τῆς ἔνταξης τῶν Σερρῶν στόν ἐθνικό κορμό.

Αὐτή τήν ἐποχή καί λίγο πρῖν ἀπό τήν ἔναρξη τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, γιά τήν Ἑλλάδα παραμένουν ἀνοικτά καί συζητοῦνται ὡς θέματα, ἀφοῦ δέν εἶχαν ρυθμιστεῖ ἀπό τίς συνθήκες εἰρήνης τοῦ Λονδίνου⁶⁸ καί τοῦ Βουκουρεστίου⁶⁹, τό μέλλον τῶν νησιῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τῆς Βορείου Ἡπείρου καί τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐνῶ τό θέμα τῆς Θράκης καί ἡ τύχη τοῦ ἐκεῖ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, λόγω τοῦ ἐπαπειλούμενου πολέμου μέ τήν Τουρκία⁷⁰, παρουσίαζε στασιμότητα.

Τά πολιτικοποιημένα μέλη τοῦ ΟΡΦΕΑ, χωρίς κομματική ἐξάρτηση

65. Δές σημ. 47.

66. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, Ἐκδοτική Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1972, τ. Γ (2), σ. 90, καί Botsford & Robinson, Ἀρχαία Ἑλληνική Ἱστορία, Μορφωτικό Ἴδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης, Ἀθήνα 1979, σ.351.

67. Ἀνακοίνωση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου, Β. Τζανακάρη, Εἰκονογραφημένη Ἱστορία τ. Α', Σέρρες 1991, σ. 414.

68. Ὑπογράφηκε στίς 17/30 Μαΐου 1913.

69. Ὑπογράφηκε στίς 28 Ἰουλίου/10 Αὐγούστου 1913.

70. Ἡ ἔνταση μεταξύ τῶν δύο κρατῶν εἶχε τόσο ἀύξηθεῖ, ὥστε στίς 21 Αὐγούστου τοῦ 1914 ὁ Οὐϊνστον Τσώρτσιλ ἔγραφε πρὸς τό ναύαρχο τῆς ἀγγλικῆς ναυτικῆς ἀποστολῆς στήν Ἑλλάδα: «Ἐνώπιον ἐνδεχομένου πολέμου μεταξύ τῆς

καί μέ έμπειρία έπαναστάτη⁷¹, αποφάσισαν τή μετατροπή τοῦ Συλλόγου «ΟΡΦΕΥΣ» σέ Πολιτικό Σύλλογο καί γιά δύο άκόμα έθνικούς λόγους. ‘Ο πρώτος εἶχε νά κάνει μέ τήν όργάνωση ομάδων αντιμετώπισης τοῦ τουρκικοῦ στοιχείου, πού ζοῦσε στήν πόλη καί στήν εὐρύτερη περιοχή της, σέ περίπτωση πολέμου μέ τήν Τουρκία καί ό δεύτερος μέ τήν αντίσταση καί τήν όργανωμένη διαμαρτυρία στίς κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης, σέ ένα πιθανότατο αίτημα τῆς Βουλγαρίας γιά ανταλλάγματα έδαφών στή Μακεδονία, έάν ἡ ‘Ελλάδα εἴπαιρνε τά νησιά τοῦ Αἰγαίου⁷².

Στήν πραγματικότητα, ό «Πολιτικός Σύλλογος ΦΙΛΙΠΠΟΣ πρώην ΟΡΦΕΥΣ» συνέχιζε τήν από τίς άρχές τοῦ 1913 πολιτική τῶν Κοινοτικῶν Σωματείων, τῶν Συντεχνιῶν καί τῶν ‘Αδελφοτήτων τῆς πόλης τῶν Σερρών πού, υπό τήν προεδρία τοῦ Μητροπολίτη Σερρών ‘Απόστολου Χριστοδούλου σέ Γενική Συνέλευση στήν αίθουσα τῆς Μητροπόλεως⁷³ αποφάσισαν, στίς 18 Φεβρουαρίου τοῦ 1913, νά έξουσιοδοτήσουν τό Μακεδόνα πολιτικό καί διπλωμάτη Χαρίσιο Βαμβακά νά ύποστηρίξει «όπου δεῖ» τό άναγνωρισμένο δίκαιο τῶν λαῶν νά διαθέτουν τούς έαυτούς τους⁷⁴.

Τουρκίας άφ’ ενός καί τῆς ‘Αγγλίας-‘Ελλάδος ως συμμάχων άφ’ έτέρου, τό ναυαρχεῖον θεωρεῖ οὐσιῶδες, διά λόγους έπιτελικῆς προνοίας, νά έξετασθῆ ποία πολιτική πολέμου θά έπρεπε νά τηρηθῆ...». Γ. Βεντήρη, ό.π., σ. 251.

71. Τήν άνεξάρτητη πολιτική τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, πού μάλλον προέρχεται από τήν έμπειρία τους στήν παρανομία, φανερώνει καί τό γεγονός πώς δέν ένημέρωσαν γιά τή λειτουργία τοῦ Συλλόγου τό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας Θ. Σοφούλη. ‘Ο Διοικητής πληροφορήθηκε τήν ύπαρξη τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου καί έμαθε γιά τήν ένεργό συμμετοχή του στά δρώμενα τῶν Σερρών από ύπηρεσιακούς δρόμους.

72. Σ. Μαρκεζίνη, ό.π., σσ. 230-232.

73. Θυμίζουμε πώς στίς 18 Φεβρουαρίου τοῦ 1913, στήν αίθουσα τῆς ‘Ιερᾶς Μητροπόλεως Σερρών οἱ όργανωμένες εργατικές, κοινωνικές καί πολιτικές δυνάμεις τῆς πόλης, εκπροσωπώντας τόν πληθυσμό τῆς πόλης καί τῆς περιφέρειας, υπέγραψαν ψήφισμα, μέ τό όποιο τόνιζαν στους Εὐρωπαίους τό δικαίωμά τους νά αὐτοδιατεθοῦν καί πώς κάθε λύση πού άντιβαίνει στους διακαεῖς έθνικούς πόθους τοῦ Σερραϊκοῦ Λαοῦ θά εἶναι άπαραδέκτη. Καλ. Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, ό.π., σ, 105.

74. Τό έγγραφο πρὸς τόν Χαρίσιο Βαμβακά υπέγραψαν οἱ πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν Σερρών: Τενκετζήδων, Κ. ‘Αγγέλου. Σαμολαδάδων, Δ. Μάρκου. Καφταντζήδων, Γ. Κεφαλάς. Φεσσάδων, Χ. Δελλίου. ‘Αλευράδων, Π. ‘Αθανασίου. Μαγειρών, ‘Α. Γωργιάδης. Βακιρτζήδων, Κ. Βαῆ. Ζαχαροπλαστῶν, ‘Ι. Γκάλιος. Ραπτῶν, Π. Θεοχαρίδης. Τσοχατζήδων, Χ. Γεωργίου. ‘Οπωροπωλῶν, Δ. Χρήστου.

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΣ Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΟ 1914

Τό πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ εἶχε ἑννέα μέλη, τούς: Γεώργιο Σίμου⁷⁵ πρόεδρος, Δημοσθένη Μέλφο⁷⁶ ἀντιπρόεδρος, Ν. Νικόλτσιο γραμματέα, Μιλτιάδη Σχοινᾶ ταμία καί συμβούλους τούς: Ἀλέξανδρο Ἀθ, Καφταντζή, Ἰωάννη Ἀ. Οἰκονομίδη, Β. Ραβάνη, Π.Ν. Ὠρολογᾶ⁷⁷ καί Κωνσταντῖνο Παπαβασιλείου. Στό συμβούλιο αὐτό, μέ δικαίωμα λόγου, παραβρισκόταν καί ὁ Πρόεδρος τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν τῆς πόλης τῶν Σερρῶν Ἀθανάσιος Ἀντωνίου.

Ἡ πρώτη δυναμική παρουσία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ στήν πολιτική ζωή τῶν Σερρῶν γίνεται μέ τήν ὀργάνωση πανσερραϊκοῦ συλλαλητηρίου στίς 14 Ἰουλίου τοῦ 1914, προκειμένου νά ματαιώσουν, ὅπως καί τό πέτυχαν, τή δημιουργία Βουλγαρικοῦ Προξενείου στήν πόλη τῶν Σερρῶν. Ἡ εἶδηση δημιουργίας Βουλγαρικοῦ Προξενείου, πού δημο-

---

Καλαφτοῦδων, Δ. Ἀθανασίου. Σαμαράδων, Χατζηστεργίου Εὐστάθιος. Σχοινᾶδων, Μ. Σχοινᾶς. Τσαρουχάδων, Ἀ. Κανάκης. Ἀμπατζήδων, Μ. Χατζηκωνσταντῖνος. Χρυσοχόων, Σ. Μαργαρίτης. Κρεοπωλῶν, Ἰ. Γκάνλιος. Ψαράδων, Ἰ. Ψαράς. Ὑφαντῶν, Κ. Τόλιου. Χαντζήδων, Θ. Τσιάγκας. Ἐκτός ἀπό τούς προέδρους, στό ἔγγραφο ἔβαλαν τή σφραγίδα τοῦ σωματείου τους ἀντί γιά ὑπογραφή, οἱ Συντεχνίες τῶν: Χαλβατζήδων, Ὑποδηματοποιῶν, Μανιφατούρας, Ἀρτοποιῶν, Καπνεργατῶν, Παντοπωλῶν. Ὁ.π., σ. 106.

75. Πρόεδρος τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ ἦταν ὁ Σερραῖος Γεώργιος Σίμου, γιατρός τό ἐπάγγελμα, πρόεδρος τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ στήν πόλη τῶν Σερρῶν, στέλεχος τοῦ ὁμίλου ΟΡΦΕΥΣ καί μέλος τῆς δεύτερης ἐπιτροπῆς ἀνοικοδόμησης τῆς πόλης. Τό 1907 ἦταν μέλος τῆς πρώτης ἐπιτροπῆς οἰκονομικοῦ μοῦκοτάς στήν πόλη τῶν Σερρῶν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Γ. Καφταντζή, Ὁρφέας, ὁ.π., σ. 50 καί Κάρολου Ἀλεξανδρίδη, Ἀπομνημονεύματα, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 12.

Ὁ Γ. Σίμου παντρεύτηκε τή Σερραία Κλεοπάτρα (Φανή) Ἀ. Τσαλίκη μέ τήν ὁποία ἀπέκτησε δύο παιδιά, τό Σίμο καί τήν Ἑλλη. Ἡ Ἑλλη παντρεύτηκε τό στρατιωτικό Δούκα Γεώργιο μέ τόν ὁποῖο ἀπέκτησε ἕνα γιό, τόν Ἀχιλλέα Δούκα, ἐνώ ὁ Σίμος Σίμου σέ ἡλικία ὀκτώ ἐτῶν ἔχασε σέ ἀτύχημα τή ζωή του.

76. Ὁ Δημοσθένης Μέλφος, ἀντιπρόεδρος τοῦ Συλλόγου καί πρόεδρος τῶν Καπνεργατῶν, ἦταν πρᾶκτορας τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου τό 1905. Γ. Καφταντζή, Ὁρφέας, ὁ.π., σ. 50.

77. Ὁ Π. Ὠρολογᾶς ἦταν πρόεδρος τῆς συντεχνίας τῶν Χρυσοχόων.

σιεύτηκε στίς ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν, συντάραξε τόσο τούς Σερραίους πού «κάθε ἄλλο ζήτημα ... ἐν Σέρραις παρηγκωνίσθη. Καί αὐτό ἀκόμη τό φλέγον ζήτημα τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως ἐλησμονήθη πρὸς στιγμήν»⁷⁸. Στό ἐθνικό κάλεσμα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ οἱ Σερραῖοι ἀνταποκρίθηκαν καί μέ μπροστάρισσες τίς γυναῖκες ἀνάγκασαν τό Νομάρχη Σερρῶν Γ.Φίλιππα, προκειμένου νά ἐκτονώσει τήν ἔκρυθμη κατάσταση, νά καλέσει στό γραφεῖο του τόν πρόεδρο τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου Γ. Σίμου καί νά τοῦ συστήσει ψυχραιμία⁷⁹.

Λίγους μῆνες ἀργότερα, μιά νέα πολιτική παρέμβαση τοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ, ἀφοροῦσε ἓνα μείζονος σημασίας πρόβλημα, πού ἔβαζε σέ δοκιμασία τίς προσπάθειες ὁμαλῆς ἐπαναφορᾶς καί ἔνταξης τῶν Σερραίων στή διοίκηση τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Τό Δημοτικό Συμβούλιο, μέ ἐπικεφαλῆς τόν κατά τά ἄλλα προοδευτικό Δήμαρχο Ἀκῆλ Βέη, ἐπεδείκνυε «ἔλλειψη πνεύματος συνεννόησης» μέ τή Νομαρχία Σερρῶν,⁸⁰ πού ὡς ἀνώτατη Διοικητική Ἀρχή ἐπιχειροῦσε, χωρίς νά ἐπιδεικνύει πνεῦμα κατανόησης τῶν ἰδιαιτεροτήτων πού ὑπῆρχαν στήν κατεστραμμένη πόλη, τήν ταχύτερη δυνατή ἔνταξή της στό Ἑλληνικό Κράτος. Ἡ ὄξυνση τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στίς δύο διοικητικές ἀρχές ἦταν τέτοιας ἔνταξης πού, πέρα ἀπό τήν παράβλεψη τῶν ὑψιστων τοπικῶν συμφερόντων, ὑπῆρχε κίνδυνος, ἀπό διάφορα ἐμπρηστικά δημοσιεύματα, μιᾶς λαϊκῆς ἐξέγερσης⁸¹. Τήν κατάσταση αὐτή ὁ Πολιτικός Σύλλογος Σερρῶν «ΦΙΛΙΠΠΟΣ» ἐπεσήμανε στίς 8 Σεπτεμβρίου τοῦ 1914, μέ ἔγγραφό του πρὸς τό Γενικό

78. Ἐφημ. ΤΟ ΦΩΣ, 14 Ἰουλίου 1914, ἀρ. φύλ. 131. Βασίλης Τζανακάρης, Σέρρες, πορεία μέσα στό χρόνο, ὀ.π., σ. 93.

79. Ὁ.π.

80. Μετά τήν ἀπομάκρυνση τοῦ Νομάρχου Σερρῶν Εὐγ. Καβαλιεράτου (10 Ἰουλίου 1913 - τέλη Μαρτίου 1914), πού χρημάτισε καί Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στά Σέρρες τά προηγούμενα χρόνια, Νομάρχης διορίστηκε στίς ἀρχές Ἰουλίου τοῦ 1914 ὁ Γ. Φίλιππας πού, προφανῶς ἐξ αἰτίας τίς λαϊκῆς δυσαρέσκειας, ἀντικαταστάθηκε ἀπό τόν Δ. Δεδούση στίς ἀρχές Ὀκτωβρίου τοῦ 1914. Στό μεσοδιάστημα Μαρτίου - Ἰουλίου καθήκοντα Νομάρχου ἀσκοῦσε ὁ Ἰωάννης Ζαχαράς. Δήμαρχος τῆς πόλης ἦταν ὁ Ἀκῆλ Μουσταφᾶ Μπέης, πού διορίστηκε ἀπό τίς Ἑλληνικές στρατιωτικές ἀρχές τήν 1η Ἰουλίου τοῦ 1914.

81. «Σκάνδαλον σχέσεων Νομάρχου καί Δημοτικοῦ Συμβουλίου συνεπεία δημοσιευμάτων καί ἐπιτηδείων ἐνεργειῶν λαμβάνει διαστάσεις ἐπιφόβους νά διαίρεση ἡμετέραν πόλιν ἐν τοιαύτῃ ἀκαίρῳ στιγμή». Ἐγγραφο τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου Φίλιππος πρὸς τό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας. Ἐφημ. Μακεδονία, 12-9-1914. Ἀρχεῖο Θάλειας Καραφύλλη.

Διοικητή Μακεδονίας⁸², ζητώντας τήν άμεση παρέμβασή του,⁸³ ένω ό άντιπρόεδρος του Δ. Μέλφος στίς άρχές Όκτωβρίου συναντήθηκε μέ τό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας και του άνέπτυξε τά μεγάλα προβλήματα των Σερραίων και τά δίκαια παράπονά τους άπό τήν καθυστέρηση τής προσδοκώμενης λύσης στό στεγαστικό πρόβλημα.

Άνάμεσα στίς 10 Σεπτεμβρίου και στίς 20 του ίδιου μήνα τροποποιείται ή σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ, αύξάνονται τά μέλη του άπό ένένα σέ έντεκα, ένω αλλάζει και ό Πρόεδρος των προέδρων των Συντεχνιών τής πόλης. Η σύνθεση του νέου Διοικητικού Συμβουλίου είναι: Γεώργιος Σίμου πρόεδρος, Δημοσθένης Μέλφος άντιπρόεδρος, γραμματέας Ν. Νικόλτσιος, Μιλτιάδης Σχοινάς ταμίας και σύμβουλοι οί: Άλέξανδρος Ά. Καφταντζής, Ίωάννης Ά. Οίκονομίδης, Β. Ραβάνης, Κωνσταντίνος Παπαβασιλείου, Χρυσάφης Ίωάννου, Π. Γερόλυμπος και Σωκράτης Καλαϊτζής⁸⁴. Στίς συνεδριάσεις του νέου Διοικητικού Συμβουλίου παρίσταται μέ δικαίωμα λόγου και ό νέος Πρόεδρος των προέδρων των Συντεχνιών Ν. Μόσχος⁸⁵.

Η σφραγίδα του Πολιτικού Συλλόγου ήταν κυκλική. Στην περιφέρεια της είχε τον τίτλο του σωματείου «ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΕΡΡΩΝ – ΦΙΛΙΠΠΟΣ– ΠΡΩΗΝ ΟΡΦΕΥΣ». Στο κέντρο, μέσα σέ κύκλο, εικονιζόταν γυναικεία μορφή (ή Έλλάδα ή ή προσωποποίηση τής Έλευθερίας) νά προβάλλει άπό χαλάσματα, προφανώς τής πόλης των Σερρών, κρατώντας

82. Σέ αύτή τή διαμάχη ή Διοίκηση του Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ, βλέποντας τους προφανείς κινδύνους άπό μιá σύρραξη ανάμεσα στίς κυρίαρχες έθνότητες τής πόλης, έπεμβαίνει συμβιβαστικά εκφράζοντας, όπως γράφουν σέ έγγραφο τους στίς 8 Σεπτεμβρίου του 1914 προς τό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας, «...πάσας άνεξαιρέτως τάς άξίας του λαού...ευελπιστούντες πώς ό υπερεθλιμμένος λαός των Σερρών <δέν θά> διατελή έν άπογνώσει εκ τής προσθήκης νέων βασάνων ...και άσχημιών». Ο.π.

83. «Θερωώς παρακαλούμεν ύμετέραν πατρικήν μέριμναν άραι τό σκάνδαλον προς ήσυχίαν πόλεως» Έφημ. Μακεδονία, 12 Σεπτεμβρίου 1914. Άρχείο Θάλειας Καραφύλλη.

84. Τά μέλη του νέου Διοικητικού Συμβουλίου του Πολιτικού Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ ύπογράφουν τό ύπόμνημα του Συλλόγου προς τον πρόεδρο τής Έλληνικής Κυβερνήσεως Έ. Βενιζέλο, μετά τό πρώτο δεκαήμερο Σεπτεμβρίου του 1914. Παράρτημα, πρώτο έγγραφο.

85. Στο ύπόμνημα του Πολιτικού Συλλόγου προς τον πρόεδρο τής Έλληνικής Κυβερνήσεως Έ.Βενιζέλο, πού ύπογράφεται άπό όλους τους προέδρους των συντεχνιών τής πόλης των Σερρών, ύπογράφει και ό Νικόλαος Μόσχος ως «ό παρά τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ του Πολιτικού Συλλόγου παρακαθήμενος Πρόεδρος των Συντεχνιών Ν. Μόσχος» Παράρτημα, πρώτο έγγραφο.

στά σέ ἕκταση χέρια της, στεφάνι στό δεξιό καί δόρυ στό ἀριστερό. Στά πόδια τῆς γυναικείας μορφῆς ἦταν χαραγμένη ἡ χρονολογία 1912-1913⁸⁶.

Μέ τήν ἀλλαγὴ τῶν στόχων ἢ, καλύτερα, μέ τήν ἐπιστροφή στίς ρίζες του, ὁ Πολιτικός Σύλλογος ΦΙΛΙΠΠΟΣ⁸⁷ ἄλλαξε καί τήν ἐσωτερική του δομὴ καί ἔτσι τὰ μουσικά τμήματα τοῦ κάποτε ΟΡΦΕΑ ἀντικαταστάθηκαν ἀπό τμήματα πού ἐνοποιοῦσαν συγγενικά ἐπαγγέλματα. Τὰ τμήματα αὐτά ἦταν: Ἐπιστημόνων, Βιομηχάνων, Ἐμπόρων, Ἐπαγγελματιῶν, Πωλητῶν Ἄρτου καί Τροφίμων, Ἐργατῶν καί Καπνεργατῶν καί τό τμήμα Γεωργῶν καί Καπνοπαραγωγῶν.

Ἡ λειτουργία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ στηριζόταν σέ κανονισμό, ἐγκεκριμένο ἀπό τὴ Γενική Συνέλευση τῶν μελῶν του⁸⁸.

Στίς πρώτες ἡμέρες τοῦ Σεπτεμβρίου, ὁ Πολιτικός Σύλλογος Σεργῶν μαζί μέ τίς διοικήσεις τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων τῆς πόλης συντάσσουν αἴτηση-ὑπόμνημα πρὸς τόν πρωθυπουργό Ἐ. Βενιζέλο καί τόν ἐνημερῶνουν γιά τό ὄξύ πρόβλημα στέγης πού ἀντιμετωπίζουν οἱ κάτοικοι τῆς πόλης τῶν Σεργῶν, ζητώντας τήν ἐπέκταση ἐφαρμογῆς τῶν ἐκδοθέντων διαταγμάτων περὶ δικαιοστασίου τοῦ νόμου ΔΞΗ/1912 πού ἀπαγόρευε τίς διώξεις γιά ὀφειλές καί ἐξώσεις.

86. Στό Παράρτημα (σελίδα 88) ἀποτύπωμα σφραγίδας τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου.

87. Ἡ δράση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ πρώην ΟΡΦΕΥΣ ἔχει ἀπό ὄλους τοὺς μελετητές τῆς ἱστορίας τοῦ ΟΡΦΕΑ ὑποτιμηθεῖ καί ἐλάχιστα ἐρευνηθεῖ. Οἱ περισσότεροι ὑποστηρίζουν πὼς στό διάστημα 1913-1918 «ὁ Ὁρφεὺς ἀναγκάστηκε νὰ ἀναστείλει τὴν πολυσχιδὴ ἐθνικὴ καί κοινωνικὴ δραστηριότητά του», ἐνῶ τό ἀληθές εἶναι πὼς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν περίοδο ὁ Ὁρφεὺς μέ τό ὄνομα ΦΙΛΙΠΠΟΣ ἐπιστρέφει στίς ρίζες του, ἐπιστρέφει, δηλαδή, στοὺς ἐθνικούς του στόχους. Ὁ Βασίλης Τζανακάρης στὴν ἐργασία του Οἱ Βουλευτικὲς ἐκλογὲς στά Σέρρες 1915-1996, Σέρρες 2000, σσ. 24-25, σχολιάζει τὴν ἀνακοίνωση πού ὁ Πολιτικός Σύλλογος ΦΙΛΙΠΠΟΣ ἐξέδωσε τό Μάρτιο τοῦ 1915, ἐνῶ ὁ Γεώργιος Ἀψηλίδης (*Προβλήματα τῶν ἐμπόρων μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς πόλης τῶν Σεργῶν τό 1913 καί ὁ Πολιτικός Σύλλογος «Φίλιππος» πρώην Ὁρφεὺς*, Περιοδικό ΜΕΤΑ, Σέρρες 2002, τεύχ. 90, σσ. 17-20) μέ ἀφορμὴ τό σχολιασμό μιᾶς ἐπιστολῆς πού ἔστειλαν οἱ ἔμποροι τῶν Σεργῶν στίς 10 Ὀκτωβρίου τοῦ 1914 πρὸς τό Γενικὸ Διοικητὴ Μακεδονίας γιά τὴ μὴ ἄρση τοῦ νόμου ΔΞΗ/1912 σχολιάζει ἐκτενῶς τὴ λειτουργία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου «Φίλιππος».

88. «...συνωδᾶ πρὸς τόν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν τοῦ ἡμετέρου Σωματείου καί τόν διέποντα αὐτό κανονισμόν...», Β. Τζανακάρη, Εἰκονογραφημένη Ἱστορία, ὀ.π., σ. 414.

Τήν αίτηση-ύπόμνημα ύπογράφουν οί πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν :

ΣΥΝΤΕΧΝΙΑ	ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Ἄρτοποιῶν	Ἄθαν. Χρ. Μόσχος
Ἄλευροπωλῶν	Ἄθαν. Μύχος
Ζαχαροπλαστῶν	Ἰωαν. Χρ. Γκάλιος
Σαμολαδάδων	Δημ. Μαρ. Χαβαλές
Ἐποδηματοποιῶν	Νικόλαος Α. Κηροπλάστης
Παπουτσήδων	Ἄθαν. Χρ. Κιουτσούκης
Κουντουράδων	Δημοσθένης Ἀθανασίου
Γαλακτοπωλῶν	Χρῆστος Ἀθανασίου
Σχοινάδων	Μιλτιάδης Κ. Σχοινᾶς
Σαγματοποιῶν	Δημήτριος Δέλλιος
Τενεκετζήδων	Ἐπαμεινώνδας Σάββας
Γουναράδων	Κων. Χρυσόγονος
Φραγκοερραπτῶν	Διονύσιος Δημητρίου
Κουρέων	Γεώργιος Ἰωαννίδης
Ραπτῶν	Χαρίσιος Γεωργίου
Μαγείρων	Δημήτριος Ἰωάννου
Ἄμπατζήδων	Μιχαήλ Χαντζηκωνσταντίνου
Μανιφατουρτζήδων ⁸⁹	Ἀλέξανδρος Ἀθ. Καφταντζῆς
Τσαρτσήδων	Ἀργύριος Παντζιάρης
Ἔωρολογοποιῶν	Θεόδωρος Χρίστου
Καφταντζήδων	Κων. Μαρβάκης
Παντοπωλῶν	Χρῆστος Γεωργίου
Καφεπωλῶν	Χρῆστος Καφετζῆς
Κηπουρῶν	Γεώργιος Στεργίου
Κρεοπωλῶν	Ἀθανάσιος Βασιλείου
Ἄνωροπωλῶν	Ἄθαν. Κων. Καλέκος
Μπακιρτζήδων	Κώστας Βαῆ
Βασματζήδων	Ἄντ. Κωνστ. Μαδεμλῆς
Χαντζήδων	Θωμᾶς Τσιάγκας
Τσαρουχάδων	Στέφανος Χρήστου
Ἰχθυοπωλῶν	Ἀναστάσιος Βότσαρης
Ἐφαντῶν	Γεώργιος Ἀθαν. Σεργιότης
Καπνεργατῶν	Δημοσθένης Μέλφος
Χρυσοχόων	Π. Ν. Ἔωρολογᾶς

89. Κατασκευαστές χειροτεχνικῶν ἢ καί βιομηχανικῶν προϊόντων.

Τό ύπόμνημα αυτό οί ἴδιοι φορεῖς στέλνουν στό Νομάρχη Σερρών Γ. Φίλιππα πού ὑπηρεσιακά διαβιβάζει στό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας Θ. Σοφούλη,⁹⁰ τόν ὁποῖο ὁ πρόεδρος τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου «ΦΙΛΙΠΠΟΣ» καί ὁ Πρόεδρος τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν ἐνημερώνουν μέ τηλεγράφημά τους.

Ἡ αἴτηση-ὑπόμνημα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ καί τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν τῆς πόλης τῶν Σερρῶν πρὸς τήν προεδρία τῆς Κυβερνήσεως, πού ἀφοροῦσε τό πρόβλημα στέγης γιά χιλιάδες Σερραῖους καθὼς καί τό αἶτημα τῆς ἄμεσης ἀνοικοδόμησης τῆς πόλης, φτάνει στίς 24 Σεπτεμβρίου στήν Ἀθήνα καί στίς 29 τοῦ ἰδίου μήνα ἐπιστρέφει ἀπό τήν προεδρία τῆς Κυβερνήσεως στό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας, προκειμένου νά πράξει τά ἐνδεικνύμενα⁹¹.

Ἡ ἀναμενόμενη ἀπό τούς Σερραῖους παρέμβαση τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως ἀργοῦσε καί ἔτσι, ὑπό τήν πίεση τῶν προβλημάτων τῆς καθημερινότητας ὁ πρόεδρος τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου Γ. Σίμου στέλνει στό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας Θ. Σοφούλη, στίς ἀρχές Ὀκτωβρίου τοῦ 1914, ἀντίγραφο τῆς ἀναφορᾶς πού στίς ἀρχές Σεπτεμβρίου εἶχαν στείλει

---

90. ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΣΟΦΟΥΛΗΣ (1860-1949) ‘Ο Θ. Σοφούλης καταγόταν ἀπό τή Σάμο. Σπούδασε ἀρχαιολογία στή Γερμανία καί μετὰ τήν ἐπιστροφή του στήν Ἑλλάδα διετέλεσε ἔφορος ἀρχαιοτήτων καί ὑφηγητής στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ἡ προσπάθεια τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως τό 1907 νά ἀλλάξει τόν καταστατικό χάρτη τῆς Σάμου, προκάλεσε τήν ἀντίδραση τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων τοῦ νησιοῦ, πού μέ ἐπικεφαλῆς τόν Θ. Σοφούλη ἀντέδρασαν βίαια, πράγμα πού εἶχε σάν ἀποτέλεσμα ὁ ἡγεμόνας τοῦ νησιοῦ Ἀνδρέας Κοπάσης νά ζητήσει τήν ἀποστολή Τουρκικῶν δυνάμεων πού ὑποχρέωσαν τόν Θ. Σοφούλη νά φύγει ἀπό τό νησί. Μετὰ τή δολοφονία τοῦ Ἀ. Κοπάση τό 1912 οἱ κάτοικοι τῆς Σάμου ὑπό τήν ἀρχηγία τοῦ Θ. Σοφούλη ἐπαναστάτησαν καί ἀνακήρυξαν στίς 2 Μαρτίου τοῦ 1913 τήν ἔνωση τοῦ νησιοῦ μέ τήν Ἑλλάδα.

‘Ο Θ. Σοφούλης ἦταν πρόεδρος τῆς τοπικῆς κυβερνήσεως τοῦ νησιοῦ τῆς Σάμου, ὅταν τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1914 διορίσθηκε Γενικός Διοικητής Μακεδονίας, θέση πού κράτησε ἕως καί τή διαφωνία τοῦ Βενιζέλου μέ τό Βασιλιά.

Ἐκτοτε ἡ πολιτική σταδιοδρομία τοῦ ἀνδρα ὑπῆρξε πλούσια καί πολύπλοκη. Χρημάτισε βουλευτής Σάμου (1915), Ὑπουργός Ἐσωτερικῶν στήν Κυβέρνηση Ἀμύνης στή Θεσσαλονίκη (1916), Πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν «Λαζάρων» (1917-1920) καί Πρωθυπουργός τό 1924. Τό 1926 ἦταν Πρόεδρος τῆς Βουλῆς καί τό 1928 Ὑπουργός Στρατιωτικῶν στήν Κυβέρνηση Βενιζέλου. Τό 1945 καί τό 1947 ὀρίστηκε Πρωθυπουργός. Ἐκτοτε παρέμεινε ἐνεργός στήν πολιτική ζωὴ τοῦ τόπου ἕως τό θάνατό του τό 1949.

91. Παράρτημα, πρῶτο ἔγγραφο.

στήν προεδρία τῆς Κυβερνήσεως οἱ παραγωγικές δυνάμεις τῆς πόλης παρακαλώντας νά «εὐαρεστηθεῖ καί νά ἐνεργήσει πρός τούς ἀρμοδίους τά δέοντα προκειμένου νά σωθεῖ ὁ πολυπαθῆς λαός τῶν Σερρῶν».

Ἡ ἰδιαίτερη αὐτή ἀναφορά, πού περιλάμβανε καί τό δίκαιο αἶτημα τῆς ἀναστολῆς τοῦ νόμου περί ἐξώσεων, στάλθηκε στίς 8 Ὀκτωβρίου τοῦ 1914 καί μέ ἀριθ. πρωτ. 49284/10-10-1914 παρελήφθη ἀπό τή Γενική Διοίκηση Μακεδονίας⁹².

Ἐν τῷ μεταξύ, ἀπό τίς 7 Ὀκτωβρίου τοῦ 1914, ὁ Γενικός Διοικητής Μακεδονίας Θ. Σοφούλης εἶχε στείλει τό μέ ἀριθ. πρωτ. 47932/48648 ἔγγραφο τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Μακεδονίας πρός τό Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν ζητώντας νά προβεῖ ἡ διοίκησή του εἰς τήν «ἐνδεικνυομένην ἐπί τοῦ προκειμένου ἐνέργειαν»⁹³.

Οἱ διαμαρτυρίες τῶν Σερραίων πρός τήν Κυβέρνηση ὀφειλόταν στή διακοπή, λόγω ἀπουσίας νομοθετικοῦ πλαισίου, τῶν ἐργασιῶν γιά τήν ἀνοικοδόμηση τῆς πόλης⁹⁴. Ὑστερα ἀπό τίς πιέσεις τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ἢ Κυβέρνηση, μέ εἰσήγηση τοῦ ὑπουργοῦ Δημ. Διαμαντίδη, ψήφισε στίς 7 Δεκεμβρίου τοῦ 1914 (Ν. 455/7-12-1914) «...ἵνα μὴ βραδύνη ἡ ἀνοικοδόμησις, καθόσον μάλιστα ἔχομεν παράπονα τῶν κατοίκων Σερρῶν...»⁹⁵ νομοσχέδιο «...περί ἀνοικοδομήσεως τοῦ ἐμπρησθέντος τμήματος τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν...». Στίς 18 Μαρτίου τοῦ 1915 ἐκδόθηκε διάταγμα «περί ἐκτελέσεως τοῦ ἀρθρου 23 τοῦ νόμου 455/1914»⁹⁶ γιά τήν ἀνοικοδόμηση τοῦ κατεστραμμένου ἀπό τήν πυρπόληση τμήματος τῆς πόλης τῶν Σερρῶν⁹⁷. Ἀμέσως συστήθηκε τεχνική ἐπιτροπή, μέ εὐθύνη τῆς ὁποίας ἄρχισαν οἱ ἐργασίες ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου 455/1914 πού σταμάτησαν τόν Αὐγούστο τοῦ 1915, μέ τήν ἐπιστράτευση τῶν μελῶν τῆς τεχνικῆς ἐπιτροπῆς⁹⁸.

92. Παράρτημα, τρίτο ἔγγραφο.

93. Παράρτημα, δεύτερο ἔγγραφο.

94. Τό πρόβλημα τῆς στέγης ἦταν ἰδιαίτερα ὀξύ στήν Ἑλλάδα ἀκόμα καί πρὶν ἀπό τήν ἔλευση τῶν προσφύγων ἀπό τή Μικρά Ἀσία. Γεώργιος Λεονταρίτης, «Τό Ἑλληνικό ἐργατικό κίνημα καί τό ἀστικό κράτος 1910-20». Μελετήματα γύρω ἀπό τόν Βενιζέλο καί τήν ἐποχή του, Ἀθήνα 1980, σ. 73.

95. Μέγα Ἑλληνικό Βιογραφικό Λεξικό τοῦ Βοβολίνη, Ἀθήνα 1961, τ. 4, λήμμα Δ. Διαμαντίδη, σσ. 333-435.

96. Φ.Ε.Κ. 372/ 11-12-1914.

97. Ἀλέκα Καραδήμου -Γερολύμπου, «Μιά πρότυπη πολεοδομική ἐπέμβαση, ὀ.π., σ. 167.

98. Τά ρυμοτομημένα οἰκόπεδα μοιράστηκαν μέ κλήρο παρουσία τῶν ἀρχῶν τοῦ νομοῦ, σύμπαντος τοῦ κλήρου τῆς πόλης καί τήν εὐλογία τοῦ μητροπολίτου

Στίς 16 Ὀκτωβρίου τοῦ 1914⁹⁹ ἐκδηλώνεται νέα παρέμβαση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ ὑπέρ τῶν ἐμπόρων τῆς πόλης τῶν Σερρῶν, πού ἀντιμετώπιζαν πρόβλημα σοβαρό μέ τούς πιστωτές τους. Μέ αἴτηση-ἀναφορά, πού παρελήφθη ἀπό τή Γενική Διοίκηση Μακεδονίας στίς 18-10-1914, (ἀριθ. πρωτ. 50497) τονίζει τό Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζουν οἱ ἔμποροι τῶν Σερρῶν πού, μέ ἐκτενές ὑπόμνημά τους, ἔχουν ἤδη ἐκθέσει στόν Πρόεδρο τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου Ἰ. Βενιζέλο. Λίγες μέρες νωρίτερα, ἀπό τήν παρέμβαση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ καί τήν ἐκθεση τῶν Συντεχνιῶν πρὸς τόν Ἰ. Βενιζέλο, ὑποβάλλεται πρὸς τό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας, στίς 10 Ὀκτωβρίου τοῦ 1914, ἐκτενέστατο ὑπόμνημα-αἴτηση ἀπό τούς ἐμπόρους τῶν Σερρῶν Πέτρο καί Ἰωάννη Καράμπελια καί Θωμᾶ Ν. Καμβουσιώρα,¹⁰⁰ μέ τό ὅποιο τόν ἐνημερώνουν γιά τά προβλήματα τοῦ κλάδου τους. Ζητοῦν οἱ ἔμποροι τῶν Σερρῶν τήν παρέμβαση τοῦ Γενικοῦ Διοικητῆ Μακεδονίας, προτείνοντας μάλιστα καί τή λήψη συγκεκριμένων μέτρων πού θά χαλάρωναν τήν πίεση πρὸς τούς ἐμπόρους τῶν Σερρῶν¹⁰¹ ἀπό τούς πιστωτές ἐμπόρους τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἡ παρέμβαση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ ὑπέρ τῶν ἐμπόρων τῆς πόλης τῶν Σερρῶν, σέ συνδυασμό μέ τή συνηγορία τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν,¹⁰² κάνει σαφές στό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας τό πρόβλημα πού ἀντιμετώπιζαν τά μέλη τῶν Ἐμπορικῶν Συντεχνιῶν. Ὁ Θ. Σοφούλης ἀντιλαμβανόμενος τήν ἀδήριτη ἀνάγκη-νά δοθεῖ λύση στό πρόβλημα τῶν κατασχέσεων, πού ἀντιμετώπιζαν οἱ ἔμποροι τῶν Σερρῶν ἀπό τούς πιστωτές τους, σημειώνει πάνω στήν αἴτηση τοῦ Πολιτι-

---

Δράμας Ἀγαθαγγέλου στίς ἀρχές Νοεμβρίου τοῦ 1921. Ἐφημ. ΣΗΜΑΙΑ, 4 Νοεμβρίου 1921, ἀριθ. Φύλ. 2206. Β. Τζανακάρης, Σέρρες πορεία μέσα στό χρόνο, ὁ.π., σ. 136.

99. Παράρτημα, πέμπτο ἔγγραφο.

100. Ὁ Θ. Καμβουσιώρας ἦταν ἔμπορος Νεωτερισμῶν, ἐνῶ οἱ ἀδελφοί Καράμπελια Ποτοποιοί.

101. Παράρτημα, τέταρτο ἔγγραφο.

102. Παράρτημα, ἕκτο ἔγγραφο, ὅπου καί ἡ ὑπογραφή τοῦ Δημάρχου Σερρῶν Ἀκὴλ Βέη. Τό ἔγγραφο ὑπογράφουν νέα πρόσωπα ὡς πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν, πράγμα πού μᾶς ὀδηγεῖ στό συμπέρασμα πὼς χρονικά μαζί ἢ καί κοντά μέ τίς ἐκλογές τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου, πρέπει νά ἔγιναν καί οἱ ἐκλογές, ἂν ὄχι σέ ὅλες τίς Συντεχνίες, ἀναμφισβήτητα σέ μερικές ἀπό αὐτές.

κοῦ Συλλόγου τὴν ἄμεση ἀποστολὴ τοῦ αἰτήματος στό Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν.

Στὴν ἀναφορὰ τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ τῆς 16ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1914¹⁰³, παρατηρεῖται μιὰ ἀλλαγὴ στὴ σύνθεση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Ἐνῶ τὸ ἔγγραφο στὶς ἀρχές τοῦ Σεπτεμβρίου¹⁰⁴ ὑπογράφουν ἔντεκα μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, σὲ αὐτό τοῦ Ὀκτωβρίου ὑπογράφουν ἑπτὰ. Ἡ ἀλλαγὴ στὴ σύνθεση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου γίνεται μόνο στοὺς συμβούλους. Φαίνεται πὼς στό ἐνδιάμεσο χρονικὸ διάστημα Σεπτεμβρίου μεῖς Ὀκτωβρίου, πραγματοποιήθηκε ἡ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου, ἐγκρίθηκε ὁ κανονισμὸς λειτουργίας του¹⁰⁵, ἐγένε ἀναδιάρθρωση στὴ σύνθεση τῆς διοικήσεώς του, ἐνῶ δὲν ἐγένε ἀλλαγὴ στὴ σφραγίδα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου¹⁰⁶.

Τὰ ἑπτὰ μέλη τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου εἶναι οἱ: Γεώργιος Σίμου πρόεδρος, Δημοσθένης Μέλφος¹⁰⁷ ἀντιπρόεδρος, Ν. Νικόλτσιος¹⁰⁸ γραμματέας, Μιλτιάδης Κ. Σχοινᾶς¹⁰⁹ ταμίας καὶ μέλη οἱ: Ἀλέξανδρος Ἀθ. Καφταντζῆς¹¹⁰, Ἀ. Ε. Ραβάνης καὶ Ἰωάννης Ἀ. Οἰκονομίδης.

Στό νέο Συμβούλιο δὲν συμμετεῖχαν οἱ: Ἰωάννου, Καλαϊτζῆς, Παπαβασιλείου καὶ Γερόλυμπος πού ἦταν σύμβουλοι¹¹¹.

103. Παράρτημα, πέμπτο ἔγγραφο.

104. Παράρτημα, πρῶτο ἔγγραφο.

105. Οἱ ἐπικριτές τοῦ ἱστορικοῦ μετασχηματισμοῦ ἢ τῆς ἐπιστροφῆς στὶς ρίζες κατηγοροῦσαν τὰ μέλη τοῦ πρώτου Δ.Σ. γιὰ τὴν ἀπουσία κανονισμοῦ.

106. Θυμίζουμε πὼς ἡ σφραγίδα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ἦταν κυκλικὴ καὶ ἔφερε στὴν περιφέρειά της τὸν τίτλο τοῦ σωματεῖου «ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΕΡΡῶΝ — ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — ΠΡΩΗΝ ΟΡΦΕΥΣ». Στό κέντρο καὶ μέσα σὲ κύκλο, εἰκονιζόταν γυναικεία μωρφή (ἡ Ἑλλάδα ἢ ἡ προσωποποίηση τῆς Ἐλευθερίας) νὰ προβάλλει, προφανῶς ἀπὸ τὰ χαλάσματα τῆς πόλης τῶν Σερρῶν, κρατώντας στεφάνι στό δεξιὸ της χέρι καὶ δόρυ στό ἀριστερό. Στὰ πόδια της οἱ χρονολογίες 1912-1913, σελίδα 88.

107. Ὁ Δ. Μέλφος ἦταν πρόεδρος τῆς Συντεχνίας τῶν Καπνεργατῶν καὶ μέλος τῆς Δημογεροντίας.

108. Ὁ Νικόλαος Νικόλτσιος ἦταν μέλος τῆς Δημογεροντίας.

109. Ὁ Μ. Σχοινᾶς ἦταν πρόεδρος τῆς Συντεχνίας τῶν Σχοινάδων.

110. Ὁ Ἀλέξανδρος Ἀθ. Καφταντζῆς ἦταν πρόεδρος τῆς Συντεχνίας τῶν Μανιφατουρτζήδων καὶ μέλος τῆς Δημογεροντίας.

111. Ἡ ἱστορία τοῦ πρώτου Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΟΡΦΕΑ, πού ἀπὸ τὰ δώδεκα ἰδρυτικὰ μέλη του ἀποχώρησαν σχεδόν ἀμέσως τὰ πέντε (Γ.Καφταντζῆ, Ὁρφέας, ὁ.π., σ. 40), ἐπαναλαμβάνεται καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου.

Αὐτή τή χρονιά καί στό μεσοδιάστημα τῶν μηνῶν Ὀκτωβρίου-Δεκεμβρίου, πραγματοποιήθηκε νέα Γενική Συνέλευση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου πού ἀποφάσισε τήν ἀλλαγὴ τῆς ὀνομασίας του καί καθιέρωσε τή νέα σφραγίδα του πού, παρὰ τό κυκλικό της σχῆμα, εἶναι ριζικά διαφορετική ἀπό τήν ἀρχική. Ἡ νέα σφραγίδα συγκρομενοποιεῖ τήν ταυτότητα τῶν μελῶν τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου. Στήν περιφέρειά της γράφει «ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΕΡΡῶΝ -ΦΙΛΙΠΠΟΣ- 1914», ἐνῶ στό κέντρο καί μέσα σέ δύο ὁμόκεντρους κύκλους, ὑπάρχει τό κεφάλι τοῦ Μακεδόνα βασιλιά Φίλιππου¹¹².

Ἡ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΦΙΛΙΠΠΟΣ»

Στίς 30 Μαρτίου τοῦ 1915 σέ συνεδρίαση¹¹³ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου, τοῦ Προέδρου τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν καί τῶν τριάντα δύο προέδρων τῶν Συντεχνιῶν τῆς πόλης τῶν Σερρῶν¹¹⁴ ἀποφασίστηκε, μετά ἀπό διεξοδική συζήτηση, ὁ Πολιτικός Σύλλογος νά κρατήσῃ στίς ἐκλογές τῆς 31 Μαΐου τοῦ 1915¹¹⁵ στάση οὐδέτερη ἀπέναντι τῶν πολιτικῶν κομμάτων καί νά ὑποστηρίξῃ «δι' ὄλων αὐτοῦ τῶν ὑλικῶν καί ἠθικῶν δυνάμεων εἰς τόν ἐκλογικόν ἀγῶνα» ἀνε-

112. Β. Τζανακάρη, Εἰκονογραφημένη Ἱστορία, ὅ.π., σσ. 408 καί 414.

113. Ἡ συνεδρίαση ἔγινε στήν αἴθουσα τοῦ ΟΡΦΕΑ, ἡ περιουσία τοῦ ὁποίου εἶχε περιέλθει στόν Πολιτικό Σύλλογο. Εἶναι ἄξιο προσοχῆς τό γεγονός πώς τά μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ἀποφασίζουν γιά τή στάση τους πρὶν ἀκόμα ἀναγγελθοῦν οἱ ἐκλογές πού προκηρύχθηκαν ἀπό τόν Δ. Γούναρη στίς 18 Ἀπριλίου τοῦ 1915.

114. Β. Τζανακάρης, Εἰκονογραφημένη Ἱστορία, ὅ.π., σ. 414.

115. Μία ἀκόμη ἔνδειξη τοῦ ἐνδιαφέροντος μέ τό ὅτιο τά μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου παρακολουθοῦσαν τά δρώμενα στήν πολιτική σκηνή τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελεῖ καί ἡ ἀνακοίνωση αὐτή πού προλαμβάνει γεγονότα, ἀφοῦ ὁ Δ. Γούναρης σχημάτισε μέν κυβέρνηση στίς 24 Φεβρουαρίου τοῦ 1915 προκήρυξε ὁμως ἐκλογές στίς 18 Ἀπριλίου τοῦ ἰδίου ἔτους. Σ. Μαρκεζίνη, ὅ.π., σ. 329.

ξάρτητους βουλευτές πού, γιά νά υποστηριχθοῦν ἀπό τά μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ἔπρεπε, κατ' ἀρχάς, νά εἶναι Μακεδόνες στή καταγωγή, νά εἶναι πρόσωπα δραστήρια καί «δεδοκιμασμένου χαρακτήρος» καί, κυρίως, νά ἔχουν χρηστό καί ἐθνοπρεπές παρελθόν¹¹⁶.

Ἡ ἀπόφαση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου περιελάμβανε, πέρα ἀπό τίς παραπάνω προϋποθέσεις, δέκα στόχους καί ἐπιδιώξεις πού ἔπρεπε νά ἐνστερνωθοῦν οἱ ὑποψήφιοι ἀνεξάρτητοι βουλευτές, προκειμένου νά υποστηριχθοῦν ἀπό τόν πολιτικό ἐκφραστή τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων τῆς πόλης τῶν Σερρών, τόν Πολιτικό Σύλλογο ΦΙΛΙΠΠΟΣ.

Στήν ἀπόφαση τοῦ Συλλόγου¹¹⁷ καί τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν, πού ἔγινε εὐρύτατα γνωστή στούς Σερραίους μέ τή μορφή δημόσιας ἀνακοίνωσης, ἀναφέρονται τά ἑξῆς:

– Πρῶτο μέλημα τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου στήν Ἐθνική Ἀντιπροσωπεία πρέπει νά εἶναι ἡ ἐπιτάχυνση τῆς βραδύνουσας ἀνοικοδόμησής τῆς «ἀτυχοῦς ἡμῶν Πατρίδος».

– Δεύτερο, νά ἀλλάξει ἡ ἄμεση καί ἔμμεση φορολογία.

– Τρίτο μέλημα, νά ἰδρυθεῖ Ἀγροτική Τράπεζα στήν πόλη τῶν Σερρών, γιά νά υποστηριχθοῦν οἱ ἀγρότες.

– Τέταρτο, νά υποστηριχθεῖ τό ἐργατικό στοιχεῖο μέ δανειοδοτήσεις¹¹⁸.

– Πέμπτο, νά γίνουν τροποποιήσεις τῶν ὑπαρχόντων νομοσχεδίων, γιά νά ἐνισχυθεῖ τό ἐμπόριο τῆς πόλης.

– Ἑκτο, νά ἀξιοποιηθοῦν οἱ φυσικοί πόροι τοῦ νομοῦ.

– Ἑβδομη προτεραιότητα τῶν βουλευτῶν, πού θά ἐκλεγοῦν μέ τήν ὑποστήριξη τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου, εἶναι ἡ ἐδραίωση τῆς ἀσφάλειας στήν πόλη καί στήν ὑπαίθρο χώρα μέ ἀναδιοργάνωση τῆς χωροφυλακῆς καί τοῦ σώματος τῆς ἀγροφυλακῆς.

– Ὀγδοη προτεραιότητα ἡ ἐπισκευή τῶν δημόσιων δρόμων πού βρίσκονται σέ ἔλεεινή κατάσταση.

– Ἐνατη προτεραιότητα, ἡ δημιουργία ἀντιπλημμυρικῶν ἔργων καί δέκατη, ἡ ἀναδάσωση τῶν γύρω ἀπό τήν πόλη λόφων.

Τήν ἀνακοίνωση αὐτή τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ὑπογράφουν ὁ πρόε-

116. Β. Τζανακάρη, Εἰκονογραφημένη Ἱστορία, ὅ.π., σ. 414.

117. Κάτω ἀπό τά στοιχεῖα του ὑπάρχει σέ παρένθεση τό «πρώην Ὁρφεύς».

118. Τό Σεπτέμβριο τοῦ 1914 ἡ Ἐθνική Τράπεζα χορηγεῖ δάνειο στούς καπνοκαλλιεργητές τῶν Σερρών μετά ἀπό παρέμβαση τοῦ προέδρου τῆς συντεχνίας Δ. Μέλφου. Ἐφημ. ΤΟ ΦΩΣ, 16 Σεπτεμβρίου 1914, ἀρ. φύλ. 193. Βασίλης Τζανακάρης, Σέρρες πορεία μέσα στό χρόνο, ὅ.π., σ. 98.

δρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Γ. Σίμου καί οἱ 32 πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν τῆς πόλης.

Τί ὁδήγησε τά μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου καί τούς ἐκπροσώπους τῆς ἐργατικῆς τάξης στήν ἀπόφασή τους νά ὑποστηρίξουν ἀνεξάρτητους βουλευτές καί ὄχι κάποιο πολιτικό κόμμα στίς ἐκλογές τῆς 31 Μαΐου τοῦ 1915;

Κατά τήν ἐκτίμησή μας, δύο ἦταν οἱ αἰτίες πού προκάλεσαν ἐθνικό προβληματισμό καί δυσαρέσκεια, ἀπαραίτητο ὑπόστρομα γιά τή γέννα μιᾶς τέτοιας ἀπόφασης. Πρώτη ἦταν ἡ ἀδυναμία τῆς ἡγεσίας τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, μετά τήν οἰκειοθελή ἀπομάκρυνση τοῦ Ἐ.Βενιζέλου¹¹⁹, νά ἐμπνεύσει ἐνθουσιασμό καί ἐμπιστοσύνη καί δεύτερη ἡ ἀπογοήτευση τῶν ἐνθερμων πατριωτῶν τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου καί τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν ἀπό τά ὅσα ἡ κυβέρνηση τοῦ Δ. Γούναρη καταμαρτυροῦσε στόν Ἐ. Βενιζέλο εἰδικά γιά τό θέμα τῆς Καβάλας¹²⁰.

Σχεδόν ἕνα μήνα μετά τήν ἀνακοίνωση τῆς 30ῆς Μαρτίου, ὁ Πολιτικός Σύλλογος μέ νέα του ἀνακοίνωση στίς 27 Ἀπριλίου τοῦ 1915 ἐνημερώνει τούς Σερραίους πώς ἡ ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν, τοῦ Προέδρου τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν καί τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΗΠΠΟΣ δέν ἄλλαξε καί, ὡς ἐκ τούτου, οἱ Σερραῖοι στίς προσεχεῖς ἐκλογές τῆς 31 Μαΐου 1915 πρέπει νά ὑποστηρίξουν τούς ἀνεξάρτητους βουλευτές¹²¹.

Στίς 5 Μαΐου τοῦ 1915, ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ «Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΗΠΠΟΣ» Δημοσθένης Μέλφος εἶναι ὁμιλητής σέ διάλεξη πού ὀργανώνει στήν αἴθουσα τοῦ Συλλόγου τό Διοικητικό Συμβούλιο¹²². Θέμα τῆς διάλεξης ἦταν τά «καθήκοντα καί τά δικαιώματα τοῦ συνταγματικοῦ πολίτη». Ἡ ὁμιλία αὐτή τοῦ Δ.Μέλφου ἦταν μιά προεκλογική ὁμιλία, ἀφοῦ αὐτός καί ὁ Ἰωάννης Ἄ. Οἰκονομίδης, ἀντιπρόεδρος ὁ πρῶτος, μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ὁ δεύτερος, πολιτεύονταν ὡς ἀνεξάρτητοι βουλευτές στό Νομό Σερρῶν.

Τό θέμα τῆς πολιτικῆς ὁμιλίας τοῦ Δ.Μέλφου, σέ συνδυασμό μέ τά πολιτικά γεγονότα τῆς ἐποχῆς, τήν παραίτηση δηλαδή μέ βασιλικό πραξικόπημα τῆς κυβέρνησης τοῦ Ἐ. Βενιζέλου καί τήν ἀνάθεση σχηματισμοῦ

119. Σ. Μαρκεζίνης, ὁ.π., σ. 330.

120. Γ.Βεντήρη, ὁ.π., τ. 2, σ. 270 καί Σ. Μαρκεζίνη, ὁ.π., σ. 378, ὅπου δημοσιεύεται ἡ ἐπίμαχη ἐπιστολή τοῦ Ἐ. Βενιζέλου.

121. Β.Τζανακάρη, Εἰκονογραφημένη Ἱστορία, ὁ.π., σ. 408.

122. Ὁ.π., σ. 409.

νέας κυβέρνησης στόν Δ. Γούναρη, δίνει καί τό στίγμα τῶν δημοκρατικῶν πεποιθήσεων πού εἶχαν τά μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ.

Μετά τήν παραίτηση τοῦ Ἐ. Βενιζέλου, ἡ ἀντικατάσταση τοῦ Γενικοῦ Διοικητῆ Μακεδονίας Θ. Σοφούλη ἀπό τόν ἀπόστρατο ναύαρχο καί φανατικό βασιλικό Μ. Γούδα, σήμανε καί τή διακοπή τῶν προσβάσεων στή κεντρική ἐξουσία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ, ἐνῶ τά πολιτικά καί στρατιωτικά γεγονότα πού ἐπακολούθησαν στήν εὐρύτερη περιοχή τῆς Μακεδονίας, ὅπως ἡ Γενική ἐπιστράτευση τοῦ Σεπτεμβρίου, ἡ παραίτηση τῆς Κυβέρνησης Βενιζέλου τόν ἴδιο μήνα τοῦ 1915, ἡ προκήρυξη ἐκλογῶν γιά τό Δεκέμβριο τοῦ 1915 καί, κυρίως, ἡ πτώση τοῦ Ρούπελ τό Μάιο τοῦ 1916, βραχυκύκλωσαν κάθε δραστηριότητα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου πού προσπάθησε, στό λίγο χρόνο τῆς δράσης του, κάτι παραπάνω ἀπό τή δύσκολη διαχείριση τῆς ἐπώδυνης κατάστασης πού εἶχε περιέλθει ἡ πόλη τῶν Σερρῶν μετά τήν καταστροφή της.

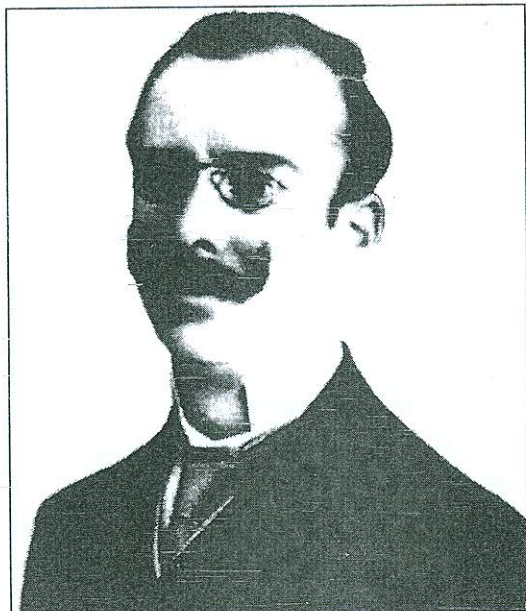
Πάντως, καί αὐτό πρέπει νά προσεχθεῖ, ἐνῶ οἱ προηγούμενες τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπές Ἀνοικοδόμησης συγκροτοῦνταν ἀπό μέλη τῆς πολυεθνικῆς καί κοσμοπολίτικης κοινωνίας τῶν Σερρῶν, ὁ Πολιτικός Σύλλογος ΦΙΛΙΠΠΟΣ ἔνωσε ὑπό τήν ἡγεσία στελεχῶν τοῦ κάποτε ἐπαναστατικοῦ Συλλόγου ΟΡΦΕΥΣ, τά μεσοαστικά κοινωνικά στρώματα μέ τόν ἔντονο ἐθνικό προσανατολισμό τους.

Τά γεγονότα πού ἀκολούθησαν τήν κήρυξη τοῦ πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου εἶναι καταλυτικά γιά τό μέλλον τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου. Στίς 9/22 Αὐγούστου τοῦ 1916 ἡ VI Μεραρχία Σερρῶν, προκειμένου νά μὴν ἐγκλωβιστεῖ ἀπό τούς Βουλγάρους, ἐγκαταλείπει τήν πόλη ἀκολουθούμενη ἀπό πλῆθος Σερραίων. Στίς 28 Αὐγούστου/ 9 Σεπτεμβρίου ὁ Βουλγαρικός στρατός μπαίνει στήν πόλη¹²³. Τό 16ο Σύνταγμα τῆς VI Μεραρχίας¹²⁴ ἐγκαταλείπει στίς 31 Αὐγούστου /13 Σεπτεμβρίου τήν πόλη τῶν Σερρῶν.

123. Μέ ψυχική συντριβή σημειώνει τό γεγονός στό ἡμερολόγιό του, ὁ Σερραῖος Νατάλης Πέτροβιτς. Ν. Πέτροβιτς, «Σερραίων Ὀμηρεία 1917-1918», Σερραϊκά Χρονικά τ. 6, Ἀθήνα 1973, σ. 30.

124. Τό 16ο Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας Σερρῶν ὑπό τόν Ταγματάρχη Πεζικοῦ Τσιμπούκη Ἀλέξανδρο στίς 16/28 Αὐγούστου διατάχθηκε ἀπό τό Δ' Σῶμα Στρατοῦ νά ἐπιστρέψει ἀπό τό χωριό Θολός, ὅπου εἶχε στρατοπεδεύσει ἡ VI Μεραρχία κατευθυνόμενη πρὸς τήν Καβάλα, στήν πόλη τῶν Σερρῶν. Ἀρχηγεῖον Στρατοῦ, Ὁ Ἑλληνικός Στρατός κατά τόν Πρῶτον Παγκόσμιον Πόλεμον 1914-1918, τ. Α' Ἀθήνα 1958, σ. 144.

Οἱ Σερραῖοι γιά δεύτερη φορά, σέ μικρό χρονικό διάστημα, βρίσκονται ὑπό Βουλγαρική κατοχή. Ὁ Πολιτικός Σύλλογος ΦΙΛΙΠΠΟΣ ὑποχρεώνεται ἀπό τούς κατακτητές σέ διάλυση, ἐνῶ ὁ πρόεδρος του Γεώργιος Σίμου¹²⁵ καί τά μέλη του, ὅπως καί χιλιάδες Σερραῖοι, μεταφέρονται ὡς ὄμηροι στή Βουλγαρία, ἀπ' ὅπου καί οἱ περισσότεροι δέν ἐπέστρεψαν.

Γεώργιος Σίμου, πρόεδρος τοῦ Συλλόγου

---

125. Ὁ Κ. Ἀλεξανδρίδης στά Ἀπομνημονεύματά του διασώζει τό τραγικά ἥρωικό τέλος τοῦ Γ.Σίμου πού ἐκτοπίσθηκε ἀπό τούς Βουλγάρους στή Σόφια. Καθώς δέν ἄντεχε τή σκλαβιά τῶν Βουλγάρων, μιά μέρα πού ἐργαζόταν μαζί μέ ἄλλους Ἕλληνες στή συντήρηση τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἔπεσε στίς ράγες διερχόμενης ἀμαξοστοιχίας φωνάζοντας «Ἔτσι πεθαίνουν οἱ Ἕλληνες!». (Κ. Ἀλεξανδρίδη, Ἀπομνημονεύματα, ὅ.π., σ. 13).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

*Ἡ πρώτη σφραγίδα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου «Φίλιππος» (πρώην «Ὁρφεύς»).
Στό κέντρο ἡ Ἑλλάδα ἢ προσωποποίηση τῆς ἐλευθερίας, κρατώντας στεφάνι καί
δόρυ. Κάτω ἡ χρονολογία: 1912-1913.*

4

ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΤΟΥ
«ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΣΕΡΡΩΝ»
ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΤΕΧΝΙΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΡΩΤΟ

(Ἀρχές Σεπτεμβρίου τοῦ 1914)
Πρός τήν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα
Κύριον Κύριον Ἐ. Βενιζέλον
Πρόεδρον τῆς Σ. Ἑλλην. Κυβερνήσεως
Εἰς Ἀθήνας

Κύριε Πρόεδρε

Δέν διαλανθάνει ἡμᾶς τό ἐκτάκτως κρίσιμον τοῦ ἔθνους ὀλοκλήρου
καί τό πολυάσχολον τῶν ἰθυνόντων τὰς αὐτοῦ ἰδιαιτέρως. Οὐδέ λεπτόν δ'

ἐκ τοῦ πολυτίμου ὑμῶν χρόνου θά ὑπεκλέπταμεν ἐάν δέν ὠρμώμεθα ἐκ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἡ εἰς ὃ σημεῖον περιέστη κατάστασις τῆς πόλεως ἡμῶν, ἐάν ἀμέσως φραγμός διὰ νόμου δέν τεθῆ, ἡμᾶς μέν εἰς νέους αὐτόχθονες πρόσφυγας θά καταντήσῃ, εἰς δέ τήν πατρικὴν ἡμῶν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν πλείονα πράγματα θά παράσχῃ.

Γνωστόν ὑμῖν τυγχάνει, Ἐξοχώτατε, ὅτι ἡ ἐκ τῆς βανδάλου πυρπολήσεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀποτέφρωσις τῶν Ἑλληνικῶν συνοικιῶν τῆς πόλεως ἡμῶν ἐξηνάγκασεν ἡμᾶς ἀστέγους καὶ γυμνητεύοντας ἀποστέρου- ντας δέ ἀντὶ παντός ἄλλου τόν ἐλεύθερον πλέον καταστάν πάτριον καὶ ἱερὸν ἔδαφος νά ἐγκαταλείψωμεν καὶ τὰς τῶν μουσουλμάνων συμπολιτῶν ἡμῶν οἰκίας καίτοι σαθράς καὶ ἀκαταλλήλους καὶ ἀνθυγιεινάς τὰς πλεί- στας ἀντὶ ὑπερόγκων τιμῶν νά ἐνοικιάσωμεν.

Ἄς μὴν θεωρηθῶμεν, παρακαλοῦμεν, περιαιτολογοῦντες ἐάν παρη- σία ὁμολογήσωμεν ὅτι ὑπὸ τὴν θεάν ἐλευθερίαν εἰς τό φίλεργον ἡμῶν βασισθέντες προέβημεν εἰς ἐνοικιάσεις δυσαναλόγους πρὸς τὰ κεφάλαια καὶ τὰς πιστώσεις ἡμῶν, ἀκόμη ἐντρεπόμενοι τόν χαρακτηρισμόν τῶν μεμ- ψμοίρων καὶ μὴ θέλοντες νά παράσχωμεν πράγματα εἰς τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν, οὐδέ τὴν δώσωμεν λαβὴν παραπόνων κατὰ τῶν ἄλλοεθνῶν συμπολιτῶν ἡμῶν, ἐφαρμοσθέντος πάνυ ἀδίκως δι' ἡμᾶς τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως.

Τύχη ἀγαθὴ ἢ κατὰ τό διαρρεῦσαν ἔτος στρατιωτικὴ κίνησις καὶ ἡ εἰς τιμὰς ἱκανοποιητικὰς πώλησις τῆς καλῆς παραγωγῆς τῶν καπνῶν ἀφ' ἑνός καὶ ἡ ἀκάματος ἡμῶν ἐργασία ἀφ' ἑτέρου συνετέλεσαν εἰς τό νά ἀντα- ποκριθῶμεν εἰς τὰς παραλόγους ἀξιώσεις τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν μουσουλμά- νων, οἵτινες ἐνοικιάσαντες τὰς σαθράς καὶ ἰδιορρῦθμους οἰκοδομὰς εἰς τιμὰς ἐγγιζούσας τὴν πραγματικὴν αὐτῶν πρὸς ἐξώνησιν ἀξίαν ἔκριναν συμφε- ρώτερον λαμβάνοντες τό ἐτήσιον ἐνοίκιον ἐπὶ προπληρωμῇ, ὅπως ἐν ἀνέσει τοὺς ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου ἡμῶν πόρους σπαταλήσωσιν, τοὺς δέ ἀτυχεῖς ἡμῶν ἐκεῖ ὁμογενεῖς δι' ἄλλων ἀθαιρεσιῶν ἐξοντώσωσιν.

Ἦδη μεταβαλόντες εἰς τιμάριον τὴν ἀτυχή ἡμῶν πόλιν, ἡμᾶς δέ τοὺς κατοίκους ὡς δουλοπαροίκους καὶ ἀνδράποδα θεωροῦντες, ἐπανεκάμ- ψαν οἱ πλείστοι μέ τὰς αὐτάς ὡς καὶ πέρυσι καὶ πλείονας ἀξιώσεις προβαί- νοντες μάλιστα ἀθήμερόν δικαστικῶς καὶ εἰς τὰ ἔσχατα.

Ἡ κατάσταση αὐτὴ, Ἐξοχώτατε, παρακαλοῦμεν θερμῶς νά ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῆς Σεβαστῆς ἡμῶν Κυβερνήσεως καὶ τῆς συνεδριαζούσης ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας καὶ ἐν τῇ διακρινούσῃ Αὐτὴν πατρικῇ μερίμνῃ καὶ φιλοστοργίᾳ διὰ νόμου θέσῃ φραγμὸν εἰς τὰς ὑπὲρ πάντα τὰ ἀνθρώπι- να ὑπερβασίας τῶν μουσουλμάνων, θεσπίσῃ δέ διὰ νόμου ὡσαύτως τὴν ἀναστολήν ἐπὶ τριετίαν (ὅποτε ἐλπίζομεν νά ἐπιτευχθῆ ἡ ἀνοικοδόμησις

τῆς ἀτυχοῦς ἡμῶν πατρίδος) τοῦ περὶ ἐξώσεως νόμου εἰδικῶς διὰ τὴν πόλιν ἡμῶν ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς κατὰ δέκα ἐπὶ τοῖς ἑκατόν ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν οἰκοδομῶν τῆς ἐμφαινομένης ἐν τοῖς περισωθειῖσιν ἐπισήμοις κτηματολογί-
οις τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

Πεποίθαμεν, Ἐξοχώτατε, ὅτι θὰ σπεύσῃ ἀρωγός ἡ πατρικὴ ὑμῶν μέρι-
μνα καὶ δέν θὰ θελήσῃ ἐν ἀπογνώσει νὰ περιέλθῃ ὁ ἀτυχῆς λαός τῶν Σερ-
ρῶν καὶ εἰς νέους πρόσφυγας αὐτόχθονας νὰ μεταβληθῇ.

Εὐγνωμονοῦντες ἐς αἰεὶ καὶ εὐπειθέστατα διατελοῦντες Σέρραι τῆ...
Σεπτεμβρίου 1914

Ἀκολουθοῦν οἱ ὑπογραφές τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν Σερρῶν.

(*Τὸ ἔγγραφο παραπέμφθηκε ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου
στίς 24 Σεπτεμβρίου τοῦ 1914 πρὸς τὸ Γενικὸ Διοικητὴ Μακεδονίας πού τὸ παρέ-
λαβε στίς 29 Σεπτεμβρίου τοῦ 1914*).

ΕΓΓΡΑΦΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Ἄριθ. Πρωτ. 47932/48648

Ἐν Θεσσαλονίκῃ

Τῆ 7 Ὀκτωβρίου 1914

Ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ διαβιβάσωμεν συνημμένως τηλεγράφημα
τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Συντεχνίας Σερρῶν ὡς καὶ
τὴν ὑπ' ἀριθμ. 4181 ἀναφορὰν τοῦ Νομάρχου δι' ἧς διαβιβάζει ὑπόμνημα
τοῦ αὐτοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς περὶ τῆς
ἀνάγκης τῆς ἀναστολῆς τοῦ νόμου περὶ ἐξώσεων ἐν τῇ πόλει τῶν Σερρῶν
καὶ νὰ παρακαλέσωμεν ὅπως ἐκτιμῶντες δεόντως τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς
σήμερον διατελεῖ ἡ πόλις τῶν Σερρῶν προέλθῃτε εἰς τὴν ἐνδεικνυομένην
ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐνέργειαν.

Ὁ Γενικός Διοικητής

(*Τὸ ἔγγραφο ὑπογράφηκε ἀπὸ τὸν Θ. Σοφούλη στίς 8/10/1914*)

10-10

Ελάττω
GR

ΤΕΡΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑΣ
Αριθ. Πρωτ. 49284
Πέρισμα 10/10/1917

Κ.Ε.Ο.
Εν Αθήναις Εξαρχία
Γενική Διοικητική Περιφέρεια
Κ.Ο. Λογισμικόν
Εξ Ομοσπονδίας

Εξαρχία,

Αμφιβάλλομεν εάν κέρη να ε-
συμμάχουμε επί αντίγραφον του ποθ
του Κουδου εν Κορινθίω, και επί
Βουλήν εν Αθήναις εν ομοσπονδία
συνταξί τω γινώσκοντες τα ερησμένα
επιπλέον αίσθημα, παρακαλούμεν
μεν άρρωστ, ουκ ελαφροσπιδει
να διακρησκει παρα του αφομο-
δίου τα δόντα περ εντοσίου
του πορνοσδοτ ήπιω γασού.

Εχοντες επί ημετέρα ερησμένα
ετα, ενσυντησάται επί τω γινώσκοντες
ήπιω γασού, άριστε ελαφροσπιδει
να εσώσεται χόνουσι βάρκαρον
επ' τον φηχίω ήπιω σσπυ και
εσώσεται ήπιω επί τω ελαφροσπιδει
επιδότου, ενσυντησάται εν-
μας και

Διακομίζομεν Αποκρίσιν
Β. Λόγγου η 9- Οκτωβρίου 1917
Ο Κουδου εν Κορινθίω
Κ.Ε.Ο.

ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΡΙΤΟ

Σέρραι 8 Ὀκτωβρίου 1914

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἄριθ. Πρωτ. 49284

Ἐλήφθη τῆ 10-10-1914

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα
Γενικὸν Διοικητὴν Μακεδονίας
Κ.Θ. Σοφούλην
Εἰς Θεσσαλονίκην

Ἐξοχώτατε

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ἐσωκλείσωμεν ὧδε ἀντίγραφον τοῦ πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Βουλῆς ὑποβληθέντος ὑπομνήματος καὶ ποιοῦντες ἔκκλησιν εἰς τὰς ἐγνωσμένα ὑμῶν αἰσθήματα παρακαλέσωμεν θερμῶς ὅπως εὐαρεστηθῆτε νὰ διενεργήσετε παρὰ τοῖς ἀρμοδίοις τὰ δέοντα πρὸς σωτηρίαν τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν λαοῦ. Ἐχοντες τὴν γλυκεῖαν ἐλπίδα ὅτι ἐνστερνισθέντες τὴν ἔκκλησιν ἡμῶν ταύτην θέλετε εὐαρεστηθεῖ νὰ σπεύσετε χύνοντες βάλσαμον εἰς τὸν ψυχικὸν ἡμῶν πόνον καὶ σώσητε ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐπαπειλοῦντος κινδύνου εὐγνωμονοῦμεν ὑμᾶς καὶ διατελοῦμεν εὐπειθέστατοι.

Ἐν Σέρραις τῆ 8 Ὀκτωβρίου 1914

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου

Γ. Σίμου

(Στὸ ἔγγραφο αὐτὸ ὁ Θ. Σοφούλης σημειώνει: Σχετικὰ ἔχομεν στείλη στὸν Ὑπουργὸ Δικαιοσύνης τὴν τετάρτην ἀναφορὰν).

ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ἐν Σέρραις, 10 Ὀκτωβρίου 1914

Γενικὴ Διοίκησις Μακεδονίας

Ἐξοχώτατε

Εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ ἐρείπωσις τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν αἱ Σέρραι κατὰ τὸν τελευταῖον Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον συνεπεία τῆς ὁποίας ἡ ὠραία ἡμῶν πόλις ἀνθοῦσα ἄλλοτε ἐν Μακεδονίᾳ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν της καὶ τὸ ἐν ἀκμῇ ἐμπόριόν της μεταβλήθη ἐν μιᾷ στιγμῇ εἰς σωρὸν ἄμορφον ἐρείπιων κινούντων τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν φρίκην καὶ τῆς μᾶλλον ἀδυσωπῆτου ψυχῆς.

Ἄλλά καί πρό τῆς ἀποτεφρώσεως τῆς ἡμετέρας πόλεως αἱ ἐνταῦθα ἐγκατεστημένοι τότε Βουλγαρικάί καί στρατιωτικάί ἀρχαί ἐληλάτησαν καί διήρπασαν τό πλεῖστον μέρος τῶν ἐμπορευμάτων ἡμῶν διά τῆς εὐσχήμου μεθόδου τῶν ἀναγκαστικῶν ἐπιτάξεων, δι' ὧν κατόρθωσαν νά ἀφαιρέσωσιν ἐκ τῶν ἐμπορικῶν ἡμῶν καταστημάτων εἰς μεγάλας ποσότητας ἐμπορεύματα καί ἰδία ἀποικιακά εἶδη ἀντί ἀποδείξεων τὰς ὁποίας ἐχορήγουν ἡμῖν ὅπως πληρωθῶμεν δῆθεν παρὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ δημοσίου τήν ἀξία των. Ἔως οὗ ἐπῆλθεν ἡ γενική πυρπόλησις τῆς πόλεως ἣτις συνεπλήρωσεν ἀγρίως τήν πλήρη ἐξόντωσιν καί καταστροφὴν μας.

Ἄλλ' ἐνῶ εἶναι νωπή ἀκόμη εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἡ ὀδυνηρά καί ἀπαισία ἐντύπωσις τῶν ἀνεπανορθῶτων συμφορῶν μας νέοι φόβοι ἔρχονται ἐπὶ τῇ ἐπικειμένῃ ἄρσει τοῦ δικαιοστασίου νά συνταράξωσι, καί συγκλονίσωσιν τὰς ψυχὰς ἡμῶν, διότι πάντες εἴμεθα ὀφειλέται ἐμπορικῶν χρεῶν πρὸς διαφόρους ἐμπορικούς οἴκους τῆς Θεσσαλονίκης καί ἄλλας ἐμπορικός Τραπεζας, τὰ ὁποῖα ἀδυνατοῦμεν σήμερον ἀπολύτως νά πληρώσωμεν εἰς τοὺς πιστωτάς μας, οἵτινες εἶναι ἔτοιμοι νά ἀρχίσωσιν ἀμέσως καί ἀθρόως τὰς καθ' ἡμῶν καταδιώξεις διά τήν ἀναγκαστικὴν εἰσπραξίν τῶν ὀφειλῶν μας συμπληροῦντες τήν πλήρη ἐξόντωσιν καί τὸν οἰκονομικὸν ἡμῶν θάνατον.

Εἰς τήν δυσχερῆ ταύτην καί ἐκτάκτως δεινὴν θέσιν εὕρισκόμενοι ἀπευθυνόμεθα πρὸς τήν ἡμετέραν ἐξοχότητα συγχρόνως δέ τήν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν καί πρὸς τήν ἀντιπροσωπείαν τῆς Μεγάλης ἡμῶν Πατρίδος καί αἰτοῦμεν ὅπως ἐπιτραπῇ ἡμῖν νά πληρώσωμεν τὰ παλαιὰς ὀφειλάς μας τὰς ὁποίας ἔχομεν συνομολογήσῃ πρό τῆς καταστροφῆς καί ἐρειπώσεώς μας μετὰ προθεσίαν οὐχὶ ἐλάσσονα τῆς ὀκταετίας ἀπὸ σήμερον κατὰ τήν διάρκειαν τῆς ὁποίας νά παύσουν συγχρόνως νά ὦσιν τοκοφόροι αἱ ὑποχρεώσεις μας, διότι περισυλλεγόμενοι οἰκονομικῶς ἐν τῷ μεταξύ θὰ ἠδυνάμεθα ἴσως ὀλιγότερον ἐπωδύνως νά πληρώσωμεν τὰς παλαιὰς ὑποχρεώσεις μας διά νά μὴ ὑποστῶμεν ἀμέσως τοῦ βεβαίου καί ἀσφαλοῦς οἰκονομικοῦ θανάτου τὸν ὁποῖον ἐπιφυλάσσει ἡμῖν ἡ ἀθρόα καί ἄσπλαχνος καταναγκαστικὴ εἰσπραξις αὐτή.

Διὰ τῆς παροχῆς τοιοῦτου εὐεργετήματος οὐ μόνον δέν θίγονται τὰ συμφέροντα τῶν πιστωτῶν μας ἀλλὰ τοῦναντίον ἀσφαλέστερον περιφρουροῦνται καί προστατεύονται, διότι ἐν ᾧ διὰ τῆς σήμερον ἐνεργουμένης τυχόν ἀναγκαστικῆς καταδιώξεώς μας δέν θὰ δυνηθῶσιν οὗτοι νά εἰσπράξωσιν οὐδέ λεπτόν ἐκ τῶν ὀφειλομένων, τοῦναντίον διὰ τῆς ἐπὶ πενταετίαν ἀναστολῆς τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν θὰ καταστῇ ἐφικτὴ ἡ ὀλοκληρωτικὴ εἰσπραξις αὐτῶν, διότι ἐμπορευόμενοι κατὰ τὸν ἐν τῷ μεταξύ χρόνον τό μικρὸν ξένον κεφάλαιον, ὅπερ ἐπιστώθημεν μετὰ τήν καταστροφὴν μας καί ἔχομεν σήμερον εἰς τὰ προχείρως ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀνε-

γερθέντα μικρά ξύλινα έμπορικά παραπήγματα μάς θά κατορθώσωμεν νά αύξήσωμεν τοῦτο καί νά εύρύνωμεν δι' αὐτοῦ τάς έμπορικές μάς έργασίας οὕτως ὥστε μετά τό πέρας τῆς πενταετίας θά έχομεν περιουσίαν έξ ἧς θά έδυνάμεθα νά πληρώσωμεν άκινδύνως τάς ὀφειλάς μάς.

Οὐδέ πρόκειται ἡ ζητουμένη άναστολή νά έπεκταθῆ έφ' ὀλοκλήρου τῆς χώρας αλλά θά ισχύση μόνο διά τήν έρειπωθεϊσαν πόλιν τῶν Σερρών, έφαρμοζομένη ειδικῶς ὑπέρ τῶν έμπόρων αὐτῆς οἵτινες έκτός τῆς γενικῆς καταστροφῆς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν τήν ὁποίαν έν ἴσῳ βαθμῶ ὑπέστησαν μετά τῶν λοιπῶν συμπολιτῶν των, ὑπέστησαν προσθέτως καί τήν διαρπαγήν καί πυρπόλησιν τῶν έμπορικῶν αὐτῶν καταστημάτων άτινα ἦσαν πλήρη έμπορευμάτων έκ κεφαλαίων προερχομένων έκ πιστώσεων καί έξ ιδίων αὐτῶν χρημάτων, μεταβληθέντα εἰς τέφραν εἰς ὀλιγόωρον χρονικόν διάστημα.

Ἄλλ' άσχετῶς πρός τά άνωτέρω οἱ πιστωταί ἡμῶν καθ' ὧν ζητοῦμεν τήν άναστολήν τῆς εἰσπράξεως τῶν παλαιῶν πιστώσεων των εἶναι κατά τό πλεϊστον έμποροι Θεσσαλονίκης διατηροῦντες μεγάλα έμπορικά καταστήματα, οἵτινες οὐ μόνον δέν έδοκίμασαν τάς συμφοράς τῶν πολέμων, ὑπό τῶν ὁποίων συνεκλονίσθησαν καί συνεταράχθησαν πάντες οἱ λοιποί έμπορικοί τόποι τοῦ κράτους, αλλά τούναντίον ηὔξησαν καί έπεξέτειναν τάς πελατείας καί έμπορικές αὐτῶν έργασίας συνεπεία ἰδία τῆς συγκεντρώσεως έν τῇ πόλει τῆς Θεσσαλονίκης ὄλων σχεδόν τῶν στρατιωτικῶν ἡμῶν δυνάμεων τάς ὁποίας έπηκολούθησαν άθρόαι μεταβιβάσεις έπισκεπτῶν καί έμπόρων έκ τοῦ παλαιοῦ βασιλείου εἰς τήν μεγάλην τῆς μακεδονικῆς χώρας πρωτεύουσαν.

Διότι εάν εἰς τήν άδελφήν Κρήτην ὑποστᾶσαν οὐχί μείζονος καταστροφάς παρεσχέθη άναντιλέκτως παρά τῶν άντιπροσώπων αὐτῶν τό ειρημένον εύεργέτημα, πολλοῦ μάλλον δικαιότερον καί φιλανθρωπότερον εἶναι νά χορηγηθῆ τοῦτο καί εἰς ἡμᾶς οἵτινες καί δεινότερας καταστροφάς ὑπέστημεν καί άγρίως διά τῶν επιτάξεων ὑπό τῶν βουλγαρικῶν άρχῶν έλεηλατήθημεν.

Ἡ παροχή, Ἐξοχώτατε, τοῦ αίτουμένου εύεργετήματος εἰς έμπόρους τιμιώτατα καί έθνοφελέστατα άνέκαθεν έργασθέντας από τούς ὁποίους ὁ τελευταῖος πόλεμος άφήρεσε καί τήν ὑστάτην ἰκμάδα τῆς ζωῆς εἶναι πράξις ὑψίστης φιλανθρωπίας καί κατανοοῦσα τό δίκαιον τῆς παρούσης αίτήσεως ἡμῶν θέλει εύαρεστηθεῖ έν τῷ μεγάλῳ αὐτῆς ὑπέρ τῆς άναξιοπαθούσης πόλεως ἡμῶν πατρικῶ ένδιαφέροντι νά ενεργήση δεόντως παρά τῇ Σεβαστῇ Κυβερνήσει πρός έπιτυχίαν αὐτῆς.

Οἱ εύπειθέστατοι έμποροι Σερρών
Πέτρος καί Ἰωάννης Καράμπελιας
Θωμᾶς Ν. Καμβουσιώρας

ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ἐν Σέρραϊς 16 Ὀκτωβρίου 1914

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἄρθμ. Πρωτ. 50497

Ἐλήφθη τῇ 18-10-1914

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα
Γενικὸν Διοικητὴν Μακεδονίας
Κ. κ. Θ. Σοφούλην

Θεσσαλονίκη

Ἐξοχώτατε

Οἱ ἔμποροι ἡμῶν συμπολιταὶ διὰ μακροῦ ὑπομνήματος τὴν οἰκτρὰν ὄντως κατάστασιν αὐτῶν, εἰς ἣν περιῆλθον μετὰ τὴν κατερείπωσιν καὶ καταστροφὴν τῆς ἀτυχοῦς ἡμῶν πόλεως ἐκθέτουν εἰς τὸν κ. Πρόεδρον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου παρ' οὗ τὴν ἄμεσον πατρικὴν ἀντίληψιν αἰτοῦνται καὶ ἐλπίζουσιν.

Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος καθήκον του ἱερὸν θεωρεῖ συνδέων τὴν θερμοτέρα του παράκλησιν μετὰ τῆς τῶν ἐμπόρων συμπολιτῶν ἡμῶν, τὴν ὑμετέραν πατρικὴν μέριμναν νὰ ἐπικαλεσθῆ, ὅπως ἐν τῇ διακρινούσῃ Αὐτῇ εὐθυδικίᾳ ἐντερνισθῆ τὰ δίκαια παράπονα αὐτῶν καὶ ἐνεργήσῃ ὅπως Αὐτὴ ἐγκρίνει τελεσφορότερον.

Πεποίθαμεν ὅτι οἱ ἀτυχεῖς ἡμῶν συμπολιταὶ ἔμποροι ἀναξιοπαθοῦντες δέν θὰ περιέλθωσιν εἰς ἀπόγνωσιν συρόμενοι εἰς τὰς φυλακάς ὡς δόλιοι χρεοκόποι, θανατουμένης οὕτω καὶ τῆς μικρᾶς ὑπολειφθείσης ζωῆς τῆς πόλεως ἡμῶν.

Ἐπὶ τῇ σταθερᾷ ταύτῃ ἐλπίδι διατελοῦμεν εὐγνωμονοῦντες ἐς αἰὶ

Εὐπειθέστατοι

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου Σερρῶν.

(ἀκολουθοῦν οἱ ὑπογραφές ἑπτὰ μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου)

ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΚΤΟ

Συνελθόντες σήμερον 13ῃ Ὀκτωβρίου 1914 οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι πρόεδροι τῶν ἐν Σέρραϊς Συντεχνιῶν εἰς τὸ ἐνταῦθα κατάστημα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου τῆς πόλεως μας καὶ λαβόντες γνῶσιν τοῦ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων συμπολιτῶν μας συνταχθέντος ὑπομνήματος πρὸς τὴν Σεβαστὴν Βουλὴν, ἀναγνωρίζομεν τὸ δίκαιον τῆς ἐν τῷ ὑπομνήματι αἰτήσεως καὶ

ἀμεσώτατα ἐνδιαφερόμενοι συνανοῦμεν τὴν θερμὴν ἡμῶν παράκλησιν πρὸς τὴν Σεβαστὴν Βουλὴν καὶ τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν, ὅπως τελεσφορήσῃ αὕτη.

Οἱ πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν
(ἀκολουθοῦν 31 ὑπογραφές)

Ἄκριβές ἀντίγραφον

Ἐν Σέρραις τῇ 17ῃ Ὀκτωβρίου 1914

Ὁ Δήμαρχος Σερρῶν
Μεχμέτ Ἀκὴλ Βέης